

ΤΑ ΑΓΙΟΡΕΙΤΙΚΑ ΑΡΧΕΙΑ

ΚΑΙ

Ο ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΠΟΡΦΥΡΙΟΥ ΟΥΣΠΕΝΣΚΗ

1. Ἡ σημασία τῶν Ἀγιορειτικῶν ἀρχείων.—Ὁ κατάλογος τοῦ Οὐσπένσκη, αἱ διάφοροι ἐκδόσεις καὶ αἱ γενόμεναι ἐπὶ τοῦ ἀρχείου αὐτοῦ ἐργασίαι.

Πανθομολογούμενον εἶναι, ὅτι τὰ ἀρχεῖα τοῦ ἁγίου Ὁρους διέσωσαν τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν ἐπισήμων Βυζαντινῶν ἐγγράφων ἀπὸ τῶν αυτοκρατορικῶν χρυσοβούλλων καὶ πατριαρχικῶν σιγίλλων μέχρι τῶν κτηματογράφων, κρισιμογράφων καὶ ἰδιωτικῶν δωρητηρίων. Ἐπομένως εἶναι πρόδηλος ἡ σπουδαιότης τῶν ἀρχείων τούτων ἀπὸ τε ἱστορικῆς καὶ τοπογραφικῆς καὶ ἀπὸ ἄλλων ποικίλων ἀπόψεων. Ὁ ἐξιστορῶν τὰ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τοῦ κοινωνικοῦ βίου τῶν Βυζαντινῶν ἔχει ἐπίσης πλεῖστα ν' ἀρνηθῆ ἕκ τῶν ἀρχείων τοῦ Ἁθω¹. Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερον, θὰ γραφῆ ἐπὶ τῇ βάσει αὐτῶν ἡ ἱστορία τῶν μονῶν, ἣτις ἐξογκωθεῖσα διὰ τῶν αἰώνων ποικίλοις θρύλλοις καὶ ἀδεσπότης παραδόσεσιν, ἐπεσκιάσθη τοσοῦτον, ὥστε δυσκόλως νὰ διακρίνωμεν τὸ ἀληθὲς ἀπὸ τοῦ ψευδοῦς.

Τὸν κατάλογον τῶν παραλειφθέντων ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Σπ. Λάμπρου κωδίκων συντάσσει, ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 55 τῆς βιβλιοθήκης τῶν ἐν Καυσοκαλυβίαις ἀδελφῶν Ἰωασαφαίων ἀγιογράφων², ἐνέτυχον μεταφράσει τοῦ καταλόγου τῶν ἐγγράφων τοῦ Ἁθω, πονηθείση ὑπὸ τοῦ προηγουμένου Φιλαρέτου Βατοπεδινοῦ (οὗ οὐδὲν ἕτερον ἔργον γνωρίζομεν, ἀλλ' οὔτε τὰ τοῦ βίου αὐτοῦ ἐν γένει). Ἐν τῇ ἐπιφυλλίδι τοῦ κώδικος σημειοῦται, ὅτι ἔγραψεν ἐν Βατοπεδίῳ τῷ 1868.

Ὁ κατάλογος οὗτος συνετάχθη ὑπὸ τοῦ γνωστοῦ Πορφυρίου Οὐσπένσκη κατὰ τὴν πρώτην αὐτοῦ εἰς Ἁθω ἐπίσκεψιν καὶ ἐδημοσιεύθη

¹ Τὰ οἰκογενειακὰ ὀνόματα, τὰ τῶν τίτλων καὶ ἀξιωμάτων, οἱ κτηματικοί, φορολογικοί, ναυτικοί, στρατιωτικοί κ.τ.τ. ὄροι, ἴσως ἔχουσιν ἐνταῦθα τὰς καλλιτέρας πηγὰς.

² Κατάλογος τῶν κωδίκων τῆς ἱεράς σκήτης τῶν Καυσοκαλυβίων καὶ τῶν καλυβῶν αὐτῆς συνταχθεὶς ὑπὸ Εὐλόγιου Κουρίλα, Λαυριώτου καὶ ἐκδιδόμενος μετὰ προλεγομένων καὶ πινάκων ὑπὸ μητροπολίτου πρ. Λεοντοπόλεως Σωφρ. Εὐστρατιάδου (Paris, 1930) σ. 79.

Ῥωσιστὶ ἐν τῇ Ἐφημερίδι τοῦ Ὑπουργείου τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, ἐν Πιερουπόλει 1847 τόμ. 55 σ. 36-74, 169-200.

Ἡ ἀξία τοῦ καταλόγου τούτου κατεδείχθη ἅμα τῇ δημοσιεύσει αὐτοῦ, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῆς ἐν διαφόροις περιοδικοῖς καὶ συγγράμμασι μεταφράσεως καὶ ἀνατυπώσεως αὐτοῦ, οἷα τὰ ἑξῆς:

1. Archiv für Wissenschaftliche Kunde von Russland, Berlin 1848, τόμ. VII.

2. Δ. Ἀβράμοβιτς, Περὶ ἁγίου Ὄρους¹ Σερβικὰ καὶ Ἑλλην. ἔγγραφα (ἐν Βελιγραδίῳ, 1847). Οὗτος συνεπλήρωσε τὸν κατάλογον τοῦ Οὐσπένσκη, καὶ ὡς τοιοῦτον ἐπανάλαβε.

3. Jos. Müller, Historische Denkmäler in den Klöstern des Athos, ἐν τῇ τοῦ Miklosich Slavische Bibliothek I (1851) σ. 123-207. (σ. 123-146, ὅπου προτάσσονται ἱστορικά περὶ ἁγίου Ὄρους). Ἐντεῦθεν ἔλαβε μόνον τὰ Ἑλληνικὰ ὁ

4. Ζαχαρίας von Lingenthal ἐν τῷ Jus Graeco-Romanum Μέγ. III (Lipsiae 1857) σ. XV-XXVI. Ἐπίσης μέρος μόνον ἐξέδωκε, καὶ δὴ μέχρι τοῦ 1763, καὶ ὁ λαμπρὰν ἱστορίαν περὶ ἁγίου Ὄρους γράψας.

5. V. Langlois, Mont-Athos et ses Monastères, Paris 1867 ἐν τέλει².

Ἐν πάσαις ταῖς ἐκδόσεσι ταύταις οὐ μόνον ὁ θριθμὸς τῶν ἐγγράφων ποικίλλει, — ἐν οὐδεμίᾳ ἀνετυπώθη ὁ κατάλογος πλήρης — ἀλλὰ παρελείφθησαν καὶ τὰ προλεγόμενα, ἅπερ εἶναι σπουδαῖα, διότι ἐν αὐτοῖς ὁ Οὐσπένσκης ὁ εἰσδύσας καὶ εἰς τὰ πλέον ἄδυστα τοῦ Ἄθω, πραγματεύεται ἐν ἐκτάσει περὶ τε τοῦ εἴδους καὶ τῆς πολλαπλῆς ἀξίας τοῦ περιεχομένου τῶν ἐγγράφων τούτων³.

Ὁ Ῥώσος οὗτος ὑπῆρξεν εὐτυχῆς κατὰ τοῦτο, διότι πρῶτος ἐγκύψας εἰς τοιαύτας ἐρεῦνας ἐξεμεταλλεύθη τὴν ἀφέλειαν καὶ τὸ τέως ἀπονήρευτον τῶν Ἀθωνιτῶν, οὐ μὴν δ' ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν δαυμῶν αὐτοκρατορικῶν καὶ Πατριαρχικῶν συστάσεων ἔμαιευσάτο τὴν ἐμπιστοσύνην αὐτῶν, οἵτινες πίστιν δόντες εἰς τὰς λιπαρὰς ὑποσχέσεις τοῦ ἐπιτηδείου τούτου ἀρχιεοδίου περὶ γενναίων ἀνταλλαγμάτων εἰς ἔλη καὶ συνδρομὰς παρὰ τε τῶν αὐτοκρατόρων καὶ τοῦ Ῥωσικοῦ λαοῦ, ἤνοιξαν διάπλατα τὰς πύλας τῶν ἀρχείων καὶ θησαυροφυλακίων τῶν μονῶν, καὶ ὄλως ἀνυπόπτως διετέθησαν πρὸς

¹ Ὁ πλήρης τίτλος: Τὸ ἅγιον Ὄρος ὑπὸ τὴν θρησκευτικὴν, καλλιτεχνικὴν καὶ ἱστορικὴν αὐτοῦ ἔποψιν (Σερβιστὶ).

² Ἐξεδόθη ὡς εἰσαγωγή τοῦ βιβλίου: Geographie de Ptolémée reprod. photolithograph. κ.τ.λ. ἐκ τοῦ περιφήμου Βατοπ. κώδικος. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ Ἱστορία τοῦ ἁγ. Ὄρους τοῦ Langlois εἶναι δυσεύρετος.

³ Ὁ Müller ὁ πληρέστερον τὸν κατάλογον ἀναδημοσιεύσας παρέλιπε τὰ προλεγόμενα, ἀλλὰ προῦταξε δύο ἄλλων Ῥώσων (Ῥωσιστὶ) καὶ τοῦ Comperarii (Λατινιστὶ) καὶ Γερμανιστὶ ἱστορικά περὶ Ἄθω.

αὐτόν. Ἄλλ' ἀπεδείχθη δυστυχῶς, ὅτι αἱ ὑποσχέσεις ἐκείναι ὑπῆρξαν φροῦδαι, καὶ ὅτι οὔτε ὁ τόκος τῶν διαρπαγέντων ὑπὸ τοῦ Οὐσπένσκη δὲν ἐπληρώθη· τὸ παράδειγμα δ' αὐτοῦ προὐκάλεσεν ἕκτοτε τὴν βουλμίαν καὶ τῶν Ῥώσων ἐνταῦθα μοναχῶν, οἵτινες ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν πρὸ πάντων ἐξαριτημάτων ἀπέτελεσαν ἀρχεῖα, βιβλιοθήκας καὶ μουσεῖα.

Ὁ ἀμητὸς τοῦ Οὐσπένσκη ἐξ ἀγίου Ὁρους ὑπῆρξε πλουσιώτατος. Οὐδεὶς εὐσεβῆς προσκνητῆς τοῦ Ἄθω ἐπέστρεψέ ποτε εὐτυχέστερος. Ἀμέσως ἤρξατο διαπραγματευόμενος πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον περὶ πωλήσεως τοῦ πολυτίμου Ἀθωνικοῦ ἐμπορεύματος· ἀγνοῶ καὶ ἐὰν τότε ἔλαβεν ὅσα ἐξίτηι. Ἡ συλλογὴ συνεπληρώθη καὶ κατὰ τὴν δευτέραν ἀνὰ τὸν Ἄθω περιοδεῖαν ἐν ἀρχῇ τοῦ τελευταίου τετάρτου τοῦ ΙΘ' αἰῶνος καὶ οἱ μὲν πνευματικοὶ καρποὶ ἐδημοσιεύθησαν εἰς 10 εὐμεγέθεις τόμους ὑπὸ τὸν γενικὸν τίτλον «Χριστιανικὴ Ἀνατολή», τὰ δὲ καθ' οἰομένηποτε τρόπον συλληθέντα, χειρόγραφοι κώδικες, ἐπίσημα ἔγγραφα καὶ σπαράγματα αὐτῶν, ὅπου καθίστατο ἀδύνατος ἡ τοῦ ὄλου ἀπόκτησις¹, ἀντίγραφα καὶ πανομοιότυπα, ἀποτελοῦσι νῦν τὸ σπουδαιότατον τμήμα τῶν χειρογράφων τῆς ἐν Μόσχᾳ βιβλιοθήκης. Τὸ ὕλικόν τοῦτο τῶν μετὰ θάνατον καταλειφθέντων ὑπὸ τοῦ Οὐσπένσκη ἐμελέτησαν οἱ ἐξῆς Βυζαντιολόγοι:

1. Β. Βασιλιέφσκης, Περιγραφή τῆς συναγωγῆς Βυζαντινῶν ἐγγράφων τοῦ Πορφυρίου (Οὐσπένσκη) ἐν τῇ Ἐτησίᾳ ἐκθέσει τῆς αὐτοκρ. δημοσ. βιβλιοθήκης ἔτους 1883 ἐν Πετροπόλει 1885 (Ῥωσιστί).

2. Jernstedt, Κατάλογος τῶν χρονολογημένων Ἑλληνικῶν χειρογράφων ἐκ τῆς συλλογῆς τοῦ ἐπισκόπου Οὐσπένσκη (ἐνθ' ἀνωτ. τοῦ ἔτους 1887 ἐν Πετροπόλει, Ῥωσιστί).

3. P. Syzku, Περιγραφή τῶν ἐγγράφων τοῦ ἐπισκόπου Πορφυρίου Οὐσπένσκη ἐν Πετροπόλει 1891 (Ζαπίσκη τῆς αὐτοκρατ. Ῥωσικῆς Ἀκαδημείας τόμ. 64 παράρτ. 9, Ῥωσιστί).

2. Τὸ περιεχόμενον τοῦ καταλόγου καὶ αἱ ἐπενεχθεῖσαι μεταβολαί.

Τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ καταλόγου τοῦ Οὐσπένσκη ἐθεώρησα ἀναγκαίαν, διὰ τὴν σπουδαιότητα αὐτοῦ, ὀφείλεται δὲ χάρις εἰς τὴν ἀξιότιμον Διεύθυνσιν τοῦ ἀξιολόγου τούτου Περιοδικοῦ, ἀναλαβοῦσαν νὰ ἐκτυπώσῃ αὐτόν.

Βεβαίως ἡ ἀναγραφή τοῦ Οὐσπένσκη περιέχει μόνον τὰ σπουδαιότερα, ἀλλ' ἐντεῦθεν γνωσθήσεται τί περιεσώθη μέχρις ἡμῶν.

¹ Ἐπειδὴ ἡ Δαγκέρειος ἐφεύρεσις οὕτω ἦν τότε λίαν διαδεδομένη, διὰ τοῦτο τὰ κατωτέρω συχνῶς ἀναφερόμενα facsimilia τοῦ Οὐσπένσκη εἶναι ἀποκόμματα ἕκ τε τῶν κωδίκων καὶ ἐγγράφων, ἅπερ ὡς δείγμα προσήρτα εἰς ἕκαστον ἀντίγραφον, ὡς μὲ διεβεβαίουν ὁ φίλος* κ. Γ. Παπαμιχαήλ, ἐργασθεὶς εἰς τὸ τμήμα τῶν χειρογράφων τοῦ Οὐσπένσκη. Οὐ μόνον δὲ χειρόγραφα, ἀλλὰ καὶ ἀρχετύπα ἀπεκόμην οὕτως ἐκ τῶν Βιβλιοθηκῶν τοῦ Ἄθω, ὡς ὁ ἴδιος ἐν ταῖς συγγραφαῖς αὐτοῦ ὁμολογεῖ.

Εἶναι δὲ ὅλα τὰ ἀναγραφόμενα ἑνταῦθα 722, ἐξ ὧν 234 ἐπιγραφαί. Τῶν πλείονων λέγει ὁ Οὐσπένσκησ ὅτι ἔλαβεν ἀντίγραφα καὶ πανομοιότυπα.

Τὰ ἀρχαιότερα ἔγγραφα, τοῦ μὲν Πρωτάτου εἶναι τοῦ 885,911,945,946 (ἀρ. 27-30), τῆς δὲ Λαύρας τοῦ 970,997 (ἀρ. 34,240) καὶ τῶν Ἰβήρων τοῦ 958,960,982,984 (ἀρ. 31,32,151,239).

Εἰς τὴν κατάταξιν δὲν ἠθέλησα νὰ ἐπιφέρω μεταβολάς· μόνον ἀντὶ τοῦ κατὰ τμήματα ἀριθμοῦ ἔθηκα τὸν αὖξοντα, εἰς ὃν, χάριν τῆς ἀκριβείας, ἀνέλυσα καὶ τὰ συνελπυγμένως πῶς ἀναγεγραμμένα κεφάλαια, ὡς βλέπει τις ἕκασταχοῦ. Ἐπίσης ἔθηκα καὶ ἐν ἀρχῇ τὴν χρονολογίαν ἐκάστου ἐγγράφου μεταβαλὼν αὐτὴν εἰς τὴν ἀπὸ Χριστοῦ, ἀντὶ τῆς ἀπὸ κοσμογονίας.

Τὸ λεκτικὸν τῆς μεταφράσεως ἀφῆκα ὡς εἶχεν, ἵνα ἡ Ἑλληνομάθεια καταδειχθῇ τοῦ μεταφραστοῦ· ἀποκατέστησα μόνον τὴν ὀρθογραφίαν (τὰ ἐσφαλμένα ἐθεώρησα περιττὸν νὰ σημειώσω). Εἴς τινα ὁμῶς μέρη, ἅπερ εἶναι ἐλάχιστα, ἠναγκάσθην, χάριν τῆς ἐννοίας, νὰ διορθώσω τοὺς σολοικισμοὺς. Ἐν σελ. 23 τέλ. 27 τέλ. 37 μέσ. 58 μέσ. καὶ 63 ἀρχ. τοῦ χειρογράφου ὑπάρχει ἐν παρενθέσει ἡ ἀκατανόητος φράσις: «ὄνομα εἰπῶν», ὅπερ σημαίνει, ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ ἐκδότος τὸ ἔγγραφον λείπει. Καὶ ἑνταῦθα ἀντὶ τοῦ εἰπῶν ἔγραφα: λείπει καὶ ἐξ ἄλλων τεκμηρίων, ἰδίᾳ ὁμῶς ἐκ τῆς φράσεως ταύτης, συμπεραίνω, ὅτι ὁ προηγουμένος Φιλάρετος ἦν Ῥώσσοσ, ἴσως ἐξ ἐκείνων, οὓς αἱ μοναὶ εἶχον ὡς ἀντιπροσώπους· πολλάκις ἐν Ῥωσσίᾳ χάριν ἐλεῶν, οἵτινες ἐρχόμενοι ἔπειτα ἐγκατεβίουν εἰς τὴν μονήν· καὶ ὄντως ὁ ἀείμνηστος Ἰάκωβος Βατοπεδινοῦς ἐν τοῖς ἀπὸ τοῦ 1865-1897 ἀποδημήσασι πρὸς Κύριον Βατοπεδινοῖς ἀναφέρει: «*Προηγ. Φιλάρετος ὁ καλούμενος Ῥώσσοσ (†1873)*»¹.

3. Οἱ πρῶτοι ἀρχαιοδίφαι. Βάροσκιῦ, Δαπόντες, οἱ Λευριῶται Κύριλλοσ καὶ Θεοδώρητοσ κ. ἄ

Τῶν ὧδε ἀναγεγραμμένων ἐπισήμων ἐγγράφων τὰ πλεῖστα εἶναι δημοσιευμένα, καὶ τινα μάλιστα ἐπανειλημμένως· ἐπειδὴ δὲ πολλοί, καὶ δὴ Ἄγιορειται, λόγιοι, ἀναδημοσιεύουσι καθεκάστην ταῦτα ὡς ἀνέκδοτα, θεωρῶ ἀναγκαῖον νὰ ἀναγράψω ἑνταῦθα τὰς σπουδαιοτέρας τῶν ἐκδόσεων τούτων καὶ τὰς ἐργασίας, αἵτινες ἐγένοντο ἐπὶ τῶν ἀρχείων τῶν μονῶν.

Πρῶτος εἰς φῶς ἐνεγκῶν χρυσόβουλλα Ἀθωνικὰ εἶναι ὁ Ῥώσσοσ ἱστορικὸς Βασίλειοσ Βάροσκιῦ εἰς τὰς «Περιοδείας εἰς τοὺς ἁγίους Τόπους» ὡς ἐπιγράφεται τὸ σπουδαῖον αὐτοῦ ἔργον². Οὗτοσ ἐπεσκέψατο δις τὸν Ἄθω

¹ Βραχέα τινα περὶ τῆς θεολογίας ὡς ἐπιστήμης (Μόσχα 1898) σ. 25.

² Εἰς ἕκτην ἔκδοσιν τῷ 1885-7 ἐν Πετροπόλει, εἰς δύο τόμους.

τῷ 1724 καὶ 1747¹, περιέλαβε δ' ἐν τῷ ἔργῳ του τρία ἐπίσημα ἔγγραφα. 1) τὸ λεγόμενον Χρυσόβουλλον Ῥωμανοῦ τοῦ γέροντος τῆς μονῆς Ξηροποτάμου σ. 320-333), 2) τὸ Χατισερίφ τοῦ Σουλτὰν Σελήμ διὰ τὸν ἀνακαινισμόν τῆς μονῆς (σ. 336-348) καὶ 3) τὸ ὑπὲρ τῆς μονῆς Διονυσίου Χρυσόβουλλον τοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ αὐτοκρ. Τραπεζούντος (σ. 377-385).

Δεύτερος ὁ γνωστός Δαπόντες ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ «Πνευματικῇ Τραπεζῇ» (Βενετία 1778) πέντε τὰ ἐπισημότερα τῆς μονῆς τοῦ Ξηροποτάμου ἔγγραφα². Ἐντεῦθεν ὁ ἐπιστημονικὸς κόσμος ἔμαθε περὶ ἐπισήμων ἔγγράφων τοῦ Ἄθω, ὅπως καὶ ἐκ τῶν διαφόρων Προσκυνηταρίων τῶν μονῶν, ἔνθα ἐδημοσιεύθησαν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, μέρη χρυσοβούλλων καὶ ἄλλα περὶ αὐτῶν εἰδήσεις.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος διακεκριμένοι Ἁγιορεῖται ἐπεδόθησαν εἰς τὴν ἔρευναν καὶ μελέτην τῶν ἐπισήμων ἔγγράφων τοῦ Ἄθω:

α) Κύριλλος Λαυριώτης προηγουμένος ὁ Πελοποννήσιος³. Οὗτος ἐπανελθὼν ἐκ Βλαχίας, ἔνθα ἐδίδαξεν ἐν τῇ «Ἀϋθεντικῇ Ἀκαδημίᾳ» θεολογίαν καὶ φιλολογίαν⁴, ἠσχολήθη περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου εἰς τὴν τακτοποίησιν τοῦ ἀρχείου τῆς Λαύρας καὶ ἀντέγραψεν ἐπακριβῶς πάντα τὰ χρυσόβουλλα τῆς μονῆς, ὡς καὶ τὰ κτηματολόγια.

β) Ἄτερος Λαυριώτης, ὁ Θεοδώρητος, ἰδὼν ὅτι ὁ κώδιξ τοῦ Κυρίλλου δὲν ἦτο πλήρης, ἀντέγραψεν αὐτὸν ἐκ νέου, καὶ προσέθετο καὶ ἄλλα ἐπίσημα ἔγγραφα, πλουτίσας διὰ σπουδαίων σημειώσεων, καὶ οὕτως ἀπετέλεσε τὸν σπουδαιότατον Κώδικα ἀντιγράφων τῆς Λαύρας, ὅθεν ἐξεδόθησαν πλεῖστα εἰς τύπον⁵. Ἐν φύλλῳ 84^α ἔχομεν τὸν τίτλον:

«Καταγραφὴ γενικὴ πάντων τῶν ἐν τῇ μεγίστῃ Λαύρᾳ σωζομένων χρυσοβούλλων τῶν τε προαντιγραφέντων ἐν τῷ χαρίτινῳ κώδικι παρὰ τοῦ ἔλλογι-

¹ Εἰς τὴν πρώτην περιοδείαν εἶδε καὶ τὸν ἅγιον Ἀκάκιον ἐν Καυσοκαλυβίῳ τῷ 1725 (βλ. Εὐλογίου Κουρίλα, Λαυριώτου Ἱστορίαν τοῦ Ἀσκητισμοῦ Α' (1929) σ. 67. Τὸ ἔργον τοῦ Βάρσακι εἶναι καὶ κατὰ τοῦτο σπουδαῖον, ὡς περιέχον τὰς Χαλκογραφίας τῶν μονῶν τοῦ Ἄθω.

² Ταῦτα ἀπαρλλάκτως ἐπανάλαβεν ὁ Χριστοφόρος Ξηροποταμηνὸς εἰς τὸ Ἐγχειρίδιον (Βενετία 1780) σ. 53-63, ἐκτυπώσας καὶ τὸν Παρακλητικὸν κανόνα καὶ τοὺς οἴκους εἰς τὸν τίμιον Σταυρόν.

³ Βλ. βιογραφίαν τούτου ὑπὸ τοῦ μακ. Ἀλεξ. Λαυριώτου ἐν Ἐκκλ. Ἀληθ. τόμ. Α' (Περιοδ. Β' 1887) σ. 114-121.

⁴ Εἰς τοὺς καταλόγους τῶν διδασκάλων τῶν δύο πάλαι τῆς Ῥουμανίας Ἀκαδημιῶν, οὓς ἐξεπόνθησαν ὁ τε *Erbsceanu* καὶ ὁ Δόσιος, δεόν νὰ προσεθεῖ καὶ οὗτος, ὡς διδάξας τῷ 1769-1771, ἐπὶ διετίαν κατὰ μαρτυρίαν τοῦ ἰδίου ἐν Κωδ. Λαύρας Η 34 φ. 82.

⁵ Ἐντεῦθεν ὁ τε Ἀλέξανδρος καὶ ὁ ἐκástοτε δημοσιεύων εἰς τε τὸν «Γρ. Παλαμῶν» καὶ ἀλλαχοῦ ἐμὸς συνάδελφος κ. Σπυριδῶν Λαυριώτης, ἀντέγραψαν τὰ Λαυρωτικὰ ἔγγραφα, ἐνφ' ἡδύναντι νὰ ἔχωσιν ὑπ' ὄψιν καὶ τὰ πρωτότυπα δικαίως σὺν ψέγει ὁ κ. Γεδεὼν τὰς ἐργασίας ταύτας τῶν Λαυριωτῶν λογίων.

μου ἐν ἱερομονάχοις κυρίου Κυρίλλου Λαυριώτου τοῦ ἐκ Πελοποννήσου, καὶ ἐπισταμένως ἀντιβληθέντων καὶ ἀντιγραφέντων παρ' ἐμοῦ καὶ τῶν μὴ ἀντιγραφέντων μέχρι τοῦδε, οὔτε παρ' ἐμοῦ οὔτε παρὰ τοῦ προδιαληφθέντος· ἐτελειώθη δὲ τῷ 1803». (βλ. «Ἑλληνικά» 1929, σ. 365 - 384 ἔκτενεστάτην περιγραφὴν).

Ὅτι ὁ κῶδιξ οὗτος ἀπηρτίσθη ὑπὸ τοῦ αἰοιδίμου προηγούμενου Λαύρας (καὶ Ἑσφιγμένου) Θεοδωρήτου, μαρτυροῦσιν αἱ πολλαπλαῖ ἰδίῳ χειροὶ αὐτοῦ σημειώσεις ἐπὶ τῶν ἐγγράφων.

Ἐργάσθη οὗτος ὡς τις κριτικὸς ἐκδότης τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων. Γνώστης τῆς παλαιογραφίας, ἔξετάζει τὴν ἀθθεντίαν τῶν ἐγγράφων, τὰς χρονολογίας καὶ τὴν ἐποχὴν τῶν αὐτοκρατόρων, πλουτίζει τὰ κείμενα δι' ἱστορικῶν καὶ τοπογραφικῶν σημειώσεων, πραγματεύεται ἔτι περὶ τῆς μορφῆς τῶν χρυσοβούλλων, τῶν σφραγίδων καὶ τοῦ σχήματος τῶν γραμμάτων, ἰδίως ἐπιμένει εἰς τὴν κατ' ἀρχαιότητα κατάταξιν τῶν ἐγγράφων καὶ συμπληροῖ τὸν τοῦ Κυρίλλου πίνακα (φ. 84^α - 89^β).

Γενικῶς ἐσεβάσθη τὴν λέξιν τοῦ πρωτοτύπου, ἐν πολλοῖς ὅμως διορθοῦται αὐτὴν καὶ τοῦτο δηλοῦται ἀπεριφράστως, ὡς ἐν φ. 26^α π. χ.

«Σημείωσαι ὅτι ἡ τοῦ ἀνωτέρω κηροβόλλου ἀντιγραφή ἐδιωρθώθη κατὰ λέξιν ὁπωσοῦν διὰ τὸ ἀηδὲς τῆς φράσεως, κατὰ δὲ τὴν ἔννοιαν εἶναι ἀπαράλλακτος τῷ πρωτοτύπῳ κατὰ πάντα».

Περιγράφει λεπτομερῶς τὸ μετὰ χεῖρας ἔγγραφον ἐπιμένων καὶ εἰς αὐτὰς τὰς ἀσημάντους λεπτομερείας, ὡς ἐν φ. 87^α. «Εἰς ὅλα τοῦ Ἀλέξιου τὰ χρυσόβουλλα φέρονται ἄνωθεν γράμματα σκοτεινὰ καὶ ἀσαφῆ καὶ εἰς στίχος ὡς Λατινικὰ γράμματα περιπεπλεγμένα φέρων, καὶ ἔξωθεν πάντα βεβαιωμένα εἰς ποῖον μέρος τῶν κριτηρίων τῆς πόλεως σφύζονται, καὶ οἱ ἄρχοντες τῆς πόλεως ἔξωθεν ἐπιβεβαιοῦσιν αὐτά. Τὸ παρὸν ἀρχὴν οὐκ ἔχει ἄνωθεν οἱ πρὸ τῶν Παλαιολόγων βασιλεῖς οὐκ ἔχουσι τό: Ἀλέξιος ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ ἰδιοχείρως, διότι προέγραφεν ὁ γραφεὺς: Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς. . . ἰδιοχείρως κάτωθεν ὁ βασιλεὺς ὑπεγράφετο: Ἀλέξιος ὁ Κομνηνός· καὶ εἰς μερικὰ εὐρίσκεται αὐθις παρὰ τοῦ γραφέως, ὡς νομίζω, διὰ σαφήνειας: Ἀλέξιος ἐν Χριστῷ κ.τ.λ. Πάντα τὰ χρυσόβουλλα Ἀλέξιου τοῦ Κομνηνοῦ εἰσι χάριτα».

Ἐξεπίτηδες ἀναφέρομεν ἐναυθὰ ἓνα τῶν ἐπισημοτέρων κωδίκων τοιούτων ἀντιγράφων· ὡς βλέπει ὁ ἀναγνώστης ὁ λίαν εὐσυνείδητος γραφεὺς αὐτοῦ, καλῇ τῇ πίστει, μετέβιλεν ἐν πολλοῖς τὸ κείμενον. Ἐκάστη μονὴ ἔχει τοιοῦτον κώδικα, ὅσφ νεώτερον μάλιστα τόσφ χεῖρῳ. Δὲν πρέπει νὰ ζητῶμεν πιστὴν ἀντιγραφὴν εἰς τοιούτους κώδικας, καταρτισθέντας πρὸς πρακτικὸς σκοποὺς· πολλάκις μάλιστα ὁ ἀντιγραφεὺς ποιεῖται προσθαφαιρέσεις καλῇ τῇ πίστει, ἐννοεῖται, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ σκοπίμως. Διὰ τοῦτο οὐδεμίαν βεβαιότητα δύναται νὰ ἔχη τις εἰς τοιαῦτα ἀντίγραφα, ὑπὸ τοῦ

τυχόντος γενόμενα. Δυστυχῶς δὲ πάντες, πλὴν ἑξαίρεσεων, οἱ μέχρι τοῦδε ἐπίσημα ἔγγραφα τοῦ Ἁθῶ εἰς φῶς ἐνεγκόντες, ἐχρησιμοποίησαν τοιαῦτα ἀντίγραφα. Καὶ αὐτὸς ὁ πολὺς Οὐσπένσκης δὲν ἐδημοσίευσε τὰ πάντα ἐκ τῶν πρωτοτύπων, ἀλλ' εὗρον πολλὰ ἔγγραφα συντεταγμένα καθ' ἱστορικὴν ἀλληλουχίαν καὶ μετὰ ἐξηγήσεων καὶ σχολίων προὔτιμησε ταῦτα. Οἱ τοιαύτας ἱστορίας ἐν Ἁθῶ συμπήξαντες καὶ ἐπωφελέστατοι τῷ Ῥώσῳ ἱστοριοδίφῃ ἀποδειχθέντες, οὓς εἴτε ἔξ ὀλοκλήρου καὶ συνεχῶς παρέλαβεν ἐν τῷ μνημειῶδει αὐτοῦ ἔργῳ, εἴτε τμηματικῶς, ἢ καὶ χωρὶς νὰ μνημονεύσῃ ἐξεμεταλλεύθη, εἰσὶν οἱ ἑξῆς:

1) Θεοδώρητος προηγούμενος, Λαυριώτης¹. Οὗτος πρῶτος θελήσας νὰ συγγράψῃ ἀληθινὴν τοῦ Ἁθῶ ἱστορίαν ἐξήτασε κριτικῶς τὴν πηγὰς, ἦτοι τοὺς βίους τῶν Ἁγιορειτῶν ἁγίων καὶ τὰ φερόμενα χρυσόβουλλα καὶ ἔγραψεν, ὡς φαίνεται, δοκίμιον ἱστορικὸν² χρησιμοποιήσας πρῶτος τὰ ἀρχεῖα τῶν μονῶν καὶ τολμήσας νὰ ἐξελέγξῃ τὰ πλαστὰ χρυσόβουλλα καὶ τὸ ἀνυπόστατον τῶν παραδόσεων. Κατὰ τὰς μαρτυρίας πάντων ἡ ἱστορία αὐτοῦ ἐλεηλατήθη ὑπὸ τοῦ Οὐσπένσκη καὶ ἐν τέλει ἐξηφανίσθη ὑπ' αὐτοῦ. Εὐτυχῶς ὁ Νεασκητιώτης Ἰάκωβος, ἀνεπιὸς τοῦ Θεοδώρητου, εἶχεν, ὡς φαίνεται, ἀντίγραφον καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τούτου συνέπηξε τὴν ἐν πολλοῖς χειρογράφοις σφζομένην Ἀθωνιάδα³. Ἐνταῦθα συναντῶμεν ἐν συνεχείᾳ σχεδὸν πάντα τὰ σπουδαιότερα ἐπίσημα ἔγγραφα (κυρίως τὰ Τυπικὰ καὶ Διοικητικὰ) τοῦ ἁγίου Ὁρους.

2) Ἀμφιλόχιος, ἡγούμενος μονῆς Φιλοθέου⁴. Ὁ Οὐσπένσκη ἀναφέρει ἀπλῶς Φιλοθεϊτικὸν χειρόγραφον, πολλαχῶ δὲ ἐγκρατασπεύρει ἀποσπάσματα, καὶ ἐν τέλει ἐντεῦθεν δημοσιεύει πάντα τὰ Τυπικὰ καὶ τινὰ ἄλλα (περὶ ὁρίων) ἔγγραφα τοῦ Ἁθῶ⁵.

3) Ὁ ἀνώνυμος ὁ συνθεὶς τὸν ἱστορικὸν λόγον τῆς μονῆς Κασταμονίτου. Συχνότατα παρενίρει ἀποσπάσματα ἐντεῦθεν ὁ Οὐ-

¹ Οὗτος ἦν Ἰωαννίτης, σύγχρονος τῷ Νικοδήμῳ, βλ. Γεδεών, Ὁ Ἁθῶς σ. 221.

² Ὁ Οὐσπένσκης ῥητικῶς ἀναφέρει, ὅτι ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ἐσφιγμένου ἐσφζετο καὶ τὸ πρωτότυπον καὶ ἀντίγραφον τούτου. Τῷ 1921 μετέβην ἐξεπίτηδες εἰς τὴν μονήν, ἀλλὰ δὲν εὗρον, εἰμὴ κώδικα τῶν ἐπισήμων αὐτῆς ἔγγράφων, ὃν κατήρτισεν αὐτὸς οὗτος ὁ Θεοδώρητος, ὅπως καὶ ἐν Λαύρῳ, ἐνθα πρῶτος κατέστρωσε καὶ τὸ ἀρχεῖον τῆς Μονῆς.

³ Ἰδιοχειροὶ κώδικες τοῦ Ἰακώβου σφζονται δύο ἐν ἁγίᾳ Ἄννῃ τῇ Λαυριωτικῇ σκήτῃ, ἕτερος ἐν Καυσοκαλυβίοις ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ μακαρ. παπᾶ Χαρίτωνος καὶ ἄλλος ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἁγ. Παντελεήμονος.

⁴ Τὸ ὄνομα μανθάνομεν παρὰ τοῦ κ. Γεδεών, ὅστις ἐδημοσίευσε τούτου «Υπόμνημα περὶ τῆς μονῆς Χειμάρου» κριτικὸν (ἐνθ' ἄνωτ. σ. 89-90).

⁵ Χριστιανικὴ Ἀνατολή, Ἁθῶς, (Κίεβον 1877) σ. 259-283. Τὸ χειρόγραφον ἐσφζετο μέχρι τοῦ 1863, ὅτε εἶδεν αὐτὸ ὁ μακ. Φραερίτης (Παιδῶρις τόμ. ΙΕ' σ. 166 ἀναφέρει ἀποσπ. περὶ τῶν Τσακῶνων).

σπένσκη. Ἦτο δὲ ὁ λόγος διηρημένος εἰς τμήματα καὶ περιελάμβανε τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἑθνοῦ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων. Ὅπως διὰ τὸ Φιλοθεϊτικὸν οὕτω καὶ διὰ τὸν ἱστορικὸν λόγον ἐρευνησας ἐπιμελῶς ἐν ταῖς μοναῖς ταύταις καὶ τοὺς προϊσταμένους ἐξετάσας, οὐδὲν ἠδυνήθην νὰ ἔξακριβώσω περὶ τῆς ἀπωλείας τῶν σπουδαίων τούτων μνημείων τῆς Ἀγιορειτικῆς ἱστορίας.

Οἱ διαληφθέντες τέσσαρες Ἀγιορεῖται εἶναι οἱ πρόδρομοι τῶν κριτικῶν ἱστορικῶν περὶ Ἑθνοῦ μελετῶν, οὔτινες ὡς ἀληθεῖς ἐπιστήμονες μὴ ὑποπτήξαντες ἀπεκήρυξαν τὸ κράτος τῶν παραδόσεων καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν αὐθεντικῶν τῆς ἱστορίας πηγῶν, ἤτοι τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων, παρέσχον τὴν συμβολὴν εἰς συγγραφὴν τῆς σοβαρᾶς τοῦ Ἑθνοῦ ἱστορίας, ἀντιπροσωπευμένης τεὼς διὰ τε τῶν λεγομένων Πατριῶν καὶ Προσκυνηταρίων. Ἡ ἱστορία αἰωνίως θὰ ἀναφέρῃ μετ' εὐλαβείας τὰ ὀνόματα αὐτῶν, διότι ἐνεκαινίασαν νέαν περίοδον ἐν ταῖς περὶ Ἑθνοῦ ἱστορικαῖς μελέταις. Ἐκτοτε ἔστρεψαν πάντες τὰ βλέμματα πρὸς τὰ ἀρχεῖα τῶν Μονῶν καὶ ἐξεδηλώθη ἀμέριστον τὸ ἐνδιαφέρον τῶν μὲν Ἀγιορειτῶν πρὸς τὴν τακτοποίησιν αὐτῶν, τοῦ δὲ ἐπιστημονικοῦ κόσμου πρὸς μελέτην καὶ ἔκδοσιν. Τὰ δεινὰ τῆς Ἑλλ. ἐπαναστάσεως ἀνεχάιτισαν ἐπὶ ἡθελίαν σχεδὸν τὸ ἔργον, ἕως οὗ ὁ Οὐσπένσκης θεμελιώσας τὸ κολοσιαῖον αὐτοῦ ἔργον ἐπὶ τῶν μελετῶν ἐκείνων, ἐπανέφερον αὐτοὺς εἰς τὴν ζωὴν.

4. Βιβλιογραφία: Αὐτοτελεῖς ἐκδόσεις ἐπισήμων Ἑθνοῦτικῶν ἐγγράφων καὶ ἐπιγραφῶν καὶ συγγραφαὶ ὡς καὶ περιοδικὰ περιέχοντα τοιαῦτα.

Τὰ πλεῖστα τῶν ὑπὸ τοῦ Οὐσπένσκη ἀναγραφόμενων ἐνταῦθα ἐπισήμων ἐγγράφων ἔχουσιν ἤδη δημοσιευθῆ· πλὴν τούτου καὶ ἄλλα ἔλλειποντα ἐνταῦθα τύποις ἔκτοτε ἐγένοντο γνωστά· διὰ τοῦτο ἀντὶ νὰ θέσωμεν ὑποσελιδίως τὰς παραπομπάς, ἀναγράφομεν ὧδε κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν τὰς σπουδαιοτέρας τῶν πηγῶν, εἰς ἃς καταφεύγων ὁ βουλόμενος εὐρίσκει ἐπίσημα τοῦ Ἑθνοῦ ἐγγράφα δεδημοσιευμένα. Κατάλογον δέ, πλὴν τοῦ κατὰ τὸ 1921 τοῦ ἀρχείου τοῦ Πρωτάτου καὶ τῶν ἐν τοῖς Πατριαρχείοις Ἑθνοῦτικῶν ἐγγράφων, οὐδένα ἕτερον γνωρίζομεν ἐκδοθέντα.

1713. Origo coenobii Iberorum in Monte sancto erecti et admiranda apparatus beatae virginis, quam Portaitissam vocant. Venetiis, Typis Antonii Bortoli superiorum permissu.

1776. Ἐρηροποταμηνοῦ Χριστοφόρου, Ἑγχειρίδιον περιέχον... καὶ τὰ χρυσόβουλλα τῶν... βασιλέων Ῥωμανοῦ καὶ Ἀνδρονίκου, μετ' ὧν καὶ Διαθήκη τῆς... Ἀγάθης... καὶ τὸ χατὶ-σερίφ τοῦ Σουλτάνου Σελήμ. Ἑνετίησιν 16^{ον} σ. 92.

1778. Μπάροκτὶ Βασιλείου, Περιοδεῖαι εἰς τοὺς ἁγίους τόπους,

Εὐρώπης, Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς (ἔκδ. στ' Πετρούπολις 1885-1887) εἰς δύο τόμους, σ. 413, 42, 8^{ον} (μετὰ χάρτου καὶ χαλκογραφῶν Ῥωσσισί).

1778. Δαπόντε Καίσαρίου, Τράπεζα πνευματικῆ, ἦτοι βίβλος περιέχουσα ἱστορικοὺς καὶ ἐγκωμιαστικοὺς λόγους δεκαπέντε. . . . Ἐνετίησιν. (Χρυσόβουλλα 5 Ξηροποταμηνά).

1834. Ἰόνιος Ἀνθολογία, (Κέρκυρα) σ. 567-569, 8^{ον}.

1835. Leake W. Travels in Northern Greece Τόμ. III London 8^{ον} σ. 140 ἔ.

1838. Εὐαγγελικὴ Σάλπιγξ (Οἰκονόμος) περ. Γ' φύλλ. 5 σ. 135 ἔ.

1857. Lingenthal Zach. von. Jus Graeco-Romanum, Pars III (Lipsiae).

1858. Σιμωνίδου Κων. Νικολάου τοῦ ἀγιωτάτου ἐπισκόπου Μεθώνης Λόγος πρὸς τοὺς Λατίνους περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος κτλ. Λονδῖνον. (βλ. σ. 109-184 Ἀθωνικά).

1860. Miklosich-Müller, Acta Patriarchatus C/pani κτλ. τόμ. I, Vindobonae.

1863. Πανδώρα, τόμ. ΙΔ' (Ἀθῆναι 1864) σ. 26ἔ, 49ἔ, 81 ἔ. καὶ τόμ. ΙΕ' (1865) σ. 166ἔ. καὶ 193ἔ. (Κατάλογος τῶν τοῦ Πρωτάτου καὶ Λαύρας ἑγγράφων μετὰ σχολίων ὑπὸ Κ. Φρεαρίτου).

1863. Καλλιγᾶ Σωφρονίου, Ἀθωνιάς κτλ. (Σμύρνη) σ. 118, 8^{ον}).

1862-1865. Migne, Patrologia Graeca. (εἰς διαφόρους τόμους).

1863-1910. Ὁ ἐν Κ/πόλει Ἑλληνικὸς φιλολογικὸς Σύλλογος τόμ. 1-32.

Πολλὰ ἔγγραφα καὶ ἐπιγραφαὶ ἐδημοσιεύθησαν ἰδίᾳ ὑπὸ τοῦ μακ. Ἀλεξ. Λαυριώτου.

1863. Συλλογὴ τῶν διαφόρων διπλωματικῶν ἑγγράφων ἀφορώντων τὸ τῶν Γραικικῶν Μοναστηρίων ζήτημα ἐν ταῖς Ἠνωμέναις Ἡγεμονίαις κτλ. μετὰ παραρτήματος ἐν Κων/πόλει 8^{ον} σ. 64.

1863. Ἀπάντησις τῶν Ἀνατολικῶν Ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν καὶ ἁγίων τόπων πρὸς τὸ ὑπόμνημα . . . τῶν Ἠν. Ἡγεμονιῶν Βλαχίας καὶ Μολδαβίας περὶ τῶν Γραικικῶν Μοναστηρίων. Ἐν Κων/πόλει 8^{ον} σ. 95¹.

1870. Πίστη Διονυσίου, Περιγραφικὴ Ἱστορία τοῦ ἁγίου ὄρους Ἄθω ἀρχὴν ἔχουσα πρὸ 2187 ἐτῶν. Ἐν Θ/νίκῃ, 8^{ον} σ. 100. (Τὰ ἔγγραφα ἀντεγράφησαν ἐκ τοῦ Καλλιγᾶ).

1873. Acta praesertim Graeca, Rossici in monte Athos monasterii (Κίεβον) 8^{ον} σ. XXIV, 618. (Ἡ πρώτη συστηματικὴ ἔκδοσις ἑγγράφων Ἀθωνικῶν περιέχονται τά τε Ἑλληνικά (46) καὶ Σλαβικά (15) μετὰ πολλῶν σημειώσεων).

1874. Φιλαλήθους (= Ἰωάννου Τανταλίδου), Περὶ τοῦ ζητήματος

¹ Πρβλ. καὶ τὴν Ἀπάντησιν τοῦ ἀρχ. Γεωμανοῦ τῷ 1865 ἐκδοθεῖσαν.

τῆς ἐν Ἐθῶν ἱερᾶς μονῆς τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 8^{ον} μέγ. σ. 208.

1875. Πατριαρχικὸν Σιγίλλιον ἐπικυρωτικὸν τῆς ἐκλογῆς τοῦ ἀρχιμανδρίτου Μακαρίου ἡγουμένου τοῦ Ῥωστικοῦ Κοινοβίου κτλ., ἐν Κ/πόλει 8^{ον} μέγ. σ. 11.

1876. Duchesne et Bayet, Mission au Mont Athos.

(Archives des miss. scientifiques III^{em} Serie (σ. 201 - 528) Τόμ. Γ'.

1877-1887. Οὐσπένσκη Πορφύριον, Χριστιανικὴ Ἐνατολή — Ἐθῶν Πρώτη (καὶ Δευτέρα) περιοδεία εἰς τὰ μοναστήρια καὶ τὰς σῆτας τοῦ Ἐθῶν. Εἰς 9 τόμους. Κίεβον — Μόσχα. Ῥωσσιστὶ¹.

1880. Φλωρένσκι Ι. Ἐθῶνικὰ ἔγγραφα καὶ φωτογραφικὰ σχέδια κατὰ τὴν συλλογὴν τοῦ Π. Ι. Σεβαστιάνωφ. Πετρούπολις, (Ῥωσσιστὶ).

1880-1910. Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια ἐν Κ/πόλει. (Ἐνταῦθα ἐδημοσιεύθη ἡ μεγαλυτέρα συλλογὴ ἐπισήμων ἔγγράφων ὑπὸ τοῦ μακ. Ἀλεξ. Λαυριώτου, ὑπὸ τοῦ κ. Μ. Γεδεῶν κ. ἄ.).

1881. Καλλίφρονος, Ἀνατολικὸς Ἀστὴρ ἔτος Κ'. σ. 309-311 καὶ ἄ. Κ/πολις 4^{ον}.

1881. Lingenthal Zach. von. Über ein trapezuntinisches Chrysobull (Sitzungsberichte der philos.-philol. u. hist. Cl. der Bayr. Akad. der Wissenschaften σ. 292 ἔ.).

1885. Γεδεῶν, ὁ Ἐθῶν, Ἀναμνήσεις, ἔγγραφα, (ἐν ὄλφ 13) σημειώσεις, ἐν Κ/πόλει 8^{ον} σ. 375.

1886. Εὐγενίου ἱερέως, Ἡ Ζωοδόχος Πηγὴ καὶ τὰ ἱερὰ αὐτῆς προσαρτήματα, ἐν Ἀθήναις 8^{ον} σ. 364.

1889. Miller E. Le mont-Athos, Vatopedi, l'île de Thasos. Paris.

1890. Μομφερράτου Α. Τὸ κληρονομικὸν δίκαιον τῶν μοναχῶν Ἀθήνησιν 8^{ον} (σ. 216-288).

1891. Εὐγενίου μοναχοῦ, Περιγραφή ἔμμετρος τῆς... τοῦ Βατοπεδίου ἐν Ἀθήναις 8^{ον} σ. 30, (δημοσιεύονται πολλαὶ ἐπιγραφαὶ τῆς Μονῆς).

1892-1894. Ἐπιθεώρησις Νεολόγου, Κ/πολις.

1892. Συρκοῦ Π. Χριστιανικὴ Ἐνατολή — Ἐθῶν (τὰ μετὰ θάνατον τοῦ Οὐσπένσκη) Πετρούπολις 8^{ον} εἰς δύο τόμους σελ. συνεχεῖς. LI, 1083.

1892. Mordmann A., Ἱστορικὰ ἔγγραφα περὶ τοῦ Ἐθῶν. (Παράρτ. τοῦ Κ' - ΚΒ' τόμου τοῦ ἀρχαιολ. Φιλ. Συλλόγου σ. 61-72).

1892. Brockhaus, Die Kunst in den Athos-Klöstern, Leipzig.

1893. Dräseke S. Von Dionysios Kloster auf dem Athos. (Byz. Zeitschrift τόμ. II σ. 79-95.).

¹ Διὰ τὴν ἐκδοσιν καὶ διαίρεσιν τοῦ δυσπεριλήπτου, ὅσον καὶ χρησίμου τοῖς Ἀθηνολόγοις τούτου συγγράμματος βλ. Κρουμβάχερ, Ἱστ. τῆς Βυζ. λογοτεχνίας μεταφρ. Ἑλλην. τόμ. Β' σ. 213.

1894. Meyer Ph. Die Haupturkunden für die Geschichte der Athosklöster, Leipzig 8^{ον} σ. VIII, 303.

1896. Δήμιτσα Μαργ., Ἡ Μακεδονία ἐν λίθοις φθεγγομένοις καὶ μνημείοις σωζομένοις. Τομ. Α΄. Ἀθήνησιν (σ. 638 ἔ.).

1898 - 1913. Βυζαντινὰ Χρονικὰ Πετροπολέως. (Τὸ Περιοδικὸν τοῦτο ἐδημοσίευσεν τὰ περισσότερα καὶ σπουδαιότερα ἐπίσημα τοῦ ἁγίου Ὁρους ἔγγραφα. Δηλοῦμεν ἐνταῦθα τὰ πολυαριθμότερα: Λαυριώτου Ἀλεξάνδρου ὑπὸ τὸν τίτλον: Ἀθωίτις Στοά, ἐν ὄλφ 23 ἔγγραφα ἐν τόμ. V. (1898) σ. 485 - 495, VI (1899) σ. 448 - 459 καὶ IX (1902) σ. 122 - 137. Ἐξεδόθησαν καὶ ἰδιαιτέρως εἰς τρία φυλλάδια μετ' ἰδίας ἔκαστον σελιδώσεως.

1898. Regel W. Χρυσόβουλλα καὶ γράμματα τῆς ἐν ἀγίῳ Ὁρει Ἀθω ἱεῶς μονῆς τοῦ Βατοπεδίου. Ἐν Πετροπόλει 8^{ον} σ. VIII, 89, ἐν ὄλφ 24 ἔγγ. (Βιβλιοκρ. ἐν Βυζ. Χρονικοῖς τόμ. VII (1900) σ. 168 ἔ.).

Petit Louis, Actes de l' Athos. I Actes de Xenophon. Ἐν Πετροπόλει 1903 8^{ον} σ. 113. (Βυζ. Χρον. Παράρτ. τοῦ X τόμου ἀρ. 1. Ἐγγραφα ἐν ὄλφ 25. Συμπληρωματικῶς ἐδημοσίευσεν ὁ E. Kurtz ἐν τῷ XVIII τόμ. (1913) μέρ. Β΄ σ. 96 - 107 ἔτι 6 ἔγγραφα.

II Actes du Pantocrator. Ἐν Πετροπόλει 1903 8^{ον} σ. XIX, 77. (Παράρτημα τοῦ X τόμ. ἀρ. 2). Ἐγγραφα 26. (Τὰ πλεῖστα τούτων εἶχε προεκδώσει ὁ M. Γεδεών ἐν Ἐκκλ. Ἀληθ. τόμ. Η καὶ Θ).

III Actes d' Esphigmenou. Ἐν Πετροπόλει 1006 8^{ον} σ. XXXIV, 122. (Παράρτ. τοῦ XII τόμ. ἀρ. 1) συμπράττοντος καὶ τοῦ Regel.

Regel W. Kurtz E. et Korablev B. IV Actes de Zographou ἐν Πετροπόλει 1907, 8^{ον} σ. 213. (Παράρτ. τοῦ XIII τόμ. ἀρ. 1). Ἐγγραφα Ἑλληνικὰ 67, Σλαβικὰ XIII.

Petit L. et Korablev B. V Actes de Chilandar. Ἐν Πετροπόλει 1911 (Παράρτ. τοῦ XVII τόμ. ἀρ. 1). Τὸ α΄ μέρ. περιέχει ἐν σ. III, 368 εἰς 8^{ον} ἐν ὄλφ 171 Ἑλληνικὰ ἔγγραφα. Τὸ β΄ μέρ. περιέχει τὰ Σλαβικὰ.

Regel W. Kurtz E. et Korablev B. VI Actes de Philothée. Ἐν Πετροπόλει 1913 8^{ον} σ. IV, 50 (Παράρτ. τοῦ XX τόμ. ἀρ. 1). Ἐγγραφα Ἑλληνικὰ 14. Σλαβικὰ 2.

1899. Λαυριώτου Ἀλεξ. Ἀναγραφή Συγγραφῶν καὶ δημοσιευμάτων εἰκοσιπενταετίας, 1874-1898 ἐν Κ/πόλει 8^{ον} σ. 34 ὑπὸ Π. Φωτιάδου.

Τὰ ἐνταῦθα ἀναγραφόμενα ἄρθρα δὲν ἐξεδόθησαν ἅπαντα. Τούτων ἄλλα μὲν ἔχουσι πομπῶδη μόνον τίτλον π. χ. τὸ 40, ὅπερ εἶναι περικοπὴ ὀλιγόστιχος ἐκ τοῦ ἐκδεδομένου ὑπὸ Πομιαλόβσκη Ἑλλ. βίου τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου. Τὸ 49: Ἱστορικὸν ὑπόμνημα Ἀθω ἐκ τοῦ χειρογράφου Λαύρας ὑπ' ἀρ. 120 Ω. εἶναι ἡ γνωστὴ ἀπόφασις περὶ ἀπαγορεύσεως τοῦ ἐπισκόπου

Ἱερισσοῦ ἐν Ἄθῳ προεκδοθὲν ὑπὸ τε τοῦ Οὐσπένσκη (Χριστ. Ἐνατ. 1892 σ. 618 ἐκδ. Συρκοῦ) καὶ τοῦ Meyer (ἐνθ' ἄνωτ. σ. 187). ἄλλα δὲ οὐ μόνον δὲν ἐδημοσιεύθησαν, ἀλλ' οὐδ' εὐρέθησαν ἐν τοῖς μετὰ θάνατον τοῦ μακαρίτου.

1889. Ἀπάντησις . . . Περὶ τῶν ἐν Βεσσαραβία κτημάτων τῶν ἁγίων Τόπων. Ὑπὸ ἑνὸς Ὁρθοδόξου. 8^{ον} σ. 54.

1899-1901 Ἀθανασίου Παπαδοπούλου, ἐξ Ἄθῳ 11 ἐπιστολαὶ (Ἑλληνισμός, μηναῖα ἐπιθεώρησις τῆς ἐν Ἀθήναις ὁμωνύμου Ἐταιρείας ἔτ. Β' (1899) σ. 469-474, 546-552. Ἐτ. Γ' (1900) σ. 71-78, 117-127, 214-228, 345-355, 458-466, 568-576. Ἐτ. Δ' (1901) 91-99 καὶ 371-378). Ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον κρύπτεται ὁ ἀρχ. Χριστόφορος Κτενᾶς.

1900. Σ[ωτηρίου] Χ. Κ[ουτρούμπα] Τὸ ἅγιον Ὄρος ὑπὸ ἐθνικὴν ἔποψιν. Ἐν Ἀθήναις 1900 8^{ον} σ. 115.

1901. Ἀντιόχου Σπυρ. Ὑπόμνημα περὶ τῶν ἐν Ῥουμανία μοναστηριακῶν κτημάτων τῶν ἁγίων Τόπων. Ἐν Ἀθήναις 8^{ον} σ. 46.

1902. [Δελικάνη Καλλινίκου ἀρχ.]. Περιγραφικὸς κατὰλογος τῶν ἐν τοῖς κώδιξι τοῦ πατριαρχικοῦ ἀρχιεπιφυλακίου . . . ἐγγράφων περὶ τῶν ἐν Ἄθῳ μονῶν 1630-1863. Ἐν Κ/πόλει 8^{ον} σ. ι', 344.

1902. Παπαγεωργίου Π. Ἐπιγραφαὶ ἁγίου Ὄρους. (Byzant. Zeitschrift τόμ. X σ. 574-580, 8^{ον}).

1903. Γερασίμου Σμυρνάκη, Τὸ ἅγιον Ὄρος. Ἐν Ἀθήναις, 4^{ον} σ. 703 (καὶ 4 φ. ἐκτὸς ἀριθμοῦ). Τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι πλουσιώτατον εἰς ὕλην καὶ εἰδήσεις. Περιέχει πλὴν τῶν πολλῶν ἐπιγραφῶν καὶ 44 ἐπίσημα ἔγγραφα ἐν ὄλῳ ἢ κατὰ τὸ οὐσιῶδες μέρος δεδημοσιευμένα. Σημειωτέον δ' ὅτι τὰ πλεῖστα τούτων προέρχονται ἐκ τοῦ τυχόντος ἀντιγράφου, ἄνευ τινὸς ἐλέγχου καὶ κριτικῆς τοῦ κειμένου, ὅπως ὅλα σχεδὸν τὰ ὑπὸ Ἁγιορειτῶν ἐκδεδομένα ἔγγραφα.

1903. Gelzer H. Sechs Urkunden des Georgskloster-Zografu (Byzant. Zeitschrift τόμ. XII σ. 498-543).

1904. Millet G. Pargoire J. et Petit L. Recueil des inscriptions chrétiennes de l' Athos, première partie. Paris 8^{ον} σ. 192. Ἐπονται ΧΙ πίνακες ἐπιγραφῶν πανομοιοτύπων καὶ εἰκόνων. Ὁ τόμος οὗτος περιέχει τὰς ἐπιγραφὰς Πρωτάτου, Βατοπεδίου, Παντοκράτορος, Σταυρονικήτια, Ἰβήρων, Φιλοθέου, Καρακάλλου, Λαύρας, Ἁγίου Παύλου, Διονυσίου, Γρηγορίου, Σιμωνόπετρας καὶ Ξηροποτάμου. Ὁ Β' τόμος ἀπὸ πολλοῦ ὄν ἔτοιμος, ὡς γνωρίζω, περιλαμβάνει τὰς ἄλλας μονάς. Ἡ ἐργασία εἶναι ἀξία λόγου καὶ κριτικῆς, διὸ ἀναφέρονται καὶ αἱ διαφοραὶ τῶν ἐπιγραφῶν ἐξ ἄλλων ἐκδόσεων (ἅς ἀπέφυγον ν' ἀναφέρω εἰς τὸν κατάλογον τοῦτον).

1906. [Γεδεῶν Μανουήλ], Χρονογραφία τῆς ἐν Ἄθῳ μονῆς τῶν Ἰβήρων. (Ἀνατύπ. ἐκ τῆς Ἐκκλ. Ἀληθείας). Ἐν Κ/πόλει 12^{ον} σ. 95.

1906. Ἐκθεσις τῆς τριμελοῦς ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ Κελλιτωτικοῦ ζητήματος. Ἐν Λειψία 8^{ον} σ. 37.

1907. Πατριαρχικὸν σιγίλλιον περὶ τοῦ Κελλιωτικοῦ ζητήματος ἐκδοθὲν ἐπὶ... Ἰωακείμ Γ'. Ἐν Κ/πόλει 8^{ον} σ. 16.

1910. Γεδεὼν Μαν. Ἐπίσημα Τουρκικὰ γράμματα ἀναφερόμενα εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἡμῶν δίκαια. Ἐν Κ/πόλει 8^{ον} σ. 136 (σ. 33 - 38 φερμάνιον περὶ ἁγίου Ὁρους Μαχμούτ τοῦ Β'. πρβλ. καὶ 116 - 118).

1911. Τοῦ αὐτοῦ, Ἀρχεῖον Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας. Τόμος Α'. (Ἐν Κ/πόλει, 8^{ον} σ. 288 σ. 262 - 270. (Σιγίλλια περὶ τῶν μετοχίων Λαύρας).

1912. Λάμπρου Σπυρ. Τὰ πάτρια τοῦ ἁγίου Ὁρους. (Νέος Ἑλληνομνήμων τόμ. Θ' σ. 116 - 161 καὶ 209 - 244. 8^{ον}).

1912. Γενικοὶ Κανονισμοὶ τοῦ ἁγίου Ὁρους Ἀθω. Ἐν Κων/πόλει 8^{ον}, σελ. 39.

1913. Πατριαρχικὸν σιγίλλιον περὶ Κελλιωτικοῦ ζητήματος. Ἐν Ἀθήναις 8^{ον} σ. 16. (Τὸ προηγούμενον μεταβεβλημένον).

1913. Ἰσιδώρου μοναχοῦ (= Ἰωακείμ Ἰβηρίτου), Ἀπάντησις εἰς τὸν Α. Δημητριάδου περὶ τὴν διανομήν τοῦ ἁγίου Ὁρους. Ἐν Σμύρῃ, 8^{ον} σ. 30.

1913. Καραβοκυροῦ Μ. Τοῦ ἁγίου Ὁρους τὰ δίκαια καὶ προνόμια. Ἀνασκευή τοῦ ὑπομνήματος Ῥώσων τινῶν Κελλιωτῶν μοναχῶν κατὰ τοῦ προνομιακοῦ καθεστώτος τοῦ ἁγίου Ὁρους. Ἐν Κ/πόλει, 12^{ον} σ. 40.

1913. Γράμματα Ἀγιορειτικὰ (κατὰ τῆς διεθνοποιήσεως) ὑπὸ Ἀκταίου. Ἐν Ἀθήναις 8^{ον}, σ. 34.

1913. Μελετίου Μεταξάκη, Τὸ ἅγιον Ὄρος καὶ ἡ Ῥωσικὴ πολιτικὴ ἐν Ἀνατολῇ. Ἐν Ἀθήναις 8^{ον}, σ. 213.

1913. Τὸ ἱερόν ψήφισμα τοῦ ἁγίου Ὁρους Ἀθω καὶ τὰ συναφῆ ἐπίσημα ἔγγραφα. Ἐν Θεσσαλονίκῃ σ. 30, 8^{ον}.

1914. Ὑπόμνημα τῆς Ἱ. Κοινότητος τοῦ ἁγίου Ὁρους ὑποβληθὲν τῷ Πατριάρχῃ. Γερμανῶ τῷ Ε'... Ἐν Κ/πόλει 8^{ον}, σ. 36.

1914. Ἀθωῖτου Α. Ἡ ἐν Ἀθω μονὴ τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος (Ἐκκλ. Φάρος τῆς Ἀλεξανδρείας τόμ. ΙΓ' σ. 594 - 605, 8^{ον}). (Ἰλ. Μπασδέκας).

1914 - 1915. [Κτενᾶ Χριστοφόρου]. Ἡ ἀρπαγὴ τῆς ἐν ἁγίῳ Ὄρει μονῆς τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος ὑπὸ τῶν Ῥώσων. (Ἑλληνισμὸς τόμ. ΙΖ' — ΙΗ' ἐν 12 ἐπιστολαῖς).

1915. Πετρακάκου Δημ. Νεαὶ πηγαὶ τῶν θεσμῶν τοῦ ἁγίου Ὁρους. Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ 8^{ον} σ. 185. (Δημοσιεύονται 83 ἐν ὄλῳ πατριαρχικὰ σιγίλλια καὶ γράμματα, ἀποφάσεις Ἱ. Κοινότητος κ. ἄ. οὐχὶ ὅμως ἐκ τῶν πρωτοτύπων. Ἐν τούτοις τὰ πλεῖστα τούτων ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ Κοινοβίου ἐν Ἀθω εἶναι σπουδαιότατα).

1916. Ζαχαριάδου Κυριακοῦ, Ξηροποταμνοῦ, Σύντομος περιγραφή τοῦ περὶ τῶν ἐν Ῥουμανία κτημάτων μοναστηριακοῦ ζητήματος... ἀπὸ τοῦ 1421 - 1913. Θ/νίκη 12^{ον}, σ. 50.

1917. Βαμβέτσου Ἀλεξ. Τὸ ἅγιον Ὅρος καὶ ἡ Ἑλληνικὴ πολιτικὴ. Ἐν Ἀθήναις, 8^{ον}, σ. 44.

1917 - 1930. «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς» Ἐκκλ. Περιοδικὸν ἐν Θεσσαλονίκῃ. Ἐδημοσιεύθησαν διάφορα ἐπίσημα ἔγγραφα ὑπὸ ἀγιορειτῶν, ἰδίᾳ τῶν Βατοπεδινῶν Ἀρκαδίου καὶ Ἀλεξάνδρου, Ἰωακείμ Ἰβηρίτου, Χριστοφόρου Κτενᾶ, Σπυρίδωνος Λαυριώτου, Γαβριήλ Σταυρονικητιανοῦ κ. ἄ. τὰ πλείστα ὅμως ἐκδεδομένα, ἰδίᾳ τὰ τῆς μονῆς Σταυρονικήτα. Ἐν γένει ὁ Παλαμᾶς δημοσιεύει χρήσιμον ὕλικὸν διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἄθω.

1920. Λιγνοῦ Ἀντ. Ἀρχεῖα Λαζάρου καὶ Γεωργίου Κουντουριώτου 1821 - 1832. Τόμ. Α' - Γ'. Ἐν Ἀθήναις 8^{ον}, σ. 234 (βλ. σ. 7 - 9 ἔγγ. τῆς Ἱ. Κοινότητος καὶ διάφορα ἔγγραφα τῶν Ἀγιορειτῶν σχετικὰ πρὸς τὴν ἐπανάστασιν. Τοιαῦτα ἐδημοσιεύθησαν καὶ ἐν τῷ Παλαμᾶ).

1921. Ἰβηρίτου Ἰβηρίτου, Ἀγιορειτικὴ Πολιτεία. 8^{ον}, Θ/νίκη σ. 56.

1921. Κατάλογος τῶν ἐν τῷ ἀρχεῖῳ τῆς Ἱ. Κοινότητος ἀποκειμένων Τυπικῶν τοῦ ἁγίου Ὅρους Χρυσοβούλλων κτλ., συνταχθεὶς ὑπὸ πενταμελοῦς ἐπιτροπῆς (Εὐλογίου Βατοπεδινοῦ, Δανιὴλ Δοχειαρίτου, Ἰωάσαφ Ἀγιοπαυλίτου, Γαβριήλ Σταυρονικητιανοῦ καὶ Στεφάνου Γρηγοριάτου). Ἐν Ἀθήναις 8^{ον}, σ. 29.

1921. Ἀγγελάκου Βαρλαάμ μοναχοῦ Γρηγοριάτου, Ἡ ἐν Ἀγίῳ Ὅρει Ἄθω Ἱερὰ μονὴ τοῦ ἁγίου Γρηγορίου 1300 - 1921. Θεσσαλονίκη, 8^{ον}, σ. 199. (δημοσιεύονται αἱ ἐπιγραφαὶ καὶ τινὰ τῶν ἐπισήμων ἔγγράφων).

1922. Κουρίλα Εὐλογίου, Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐν Ἄθω ἱερᾶς μονῆς τοῦ ἁγίου Γρηγορίου (ὡς βιβλιοκρισία εἰς τὸ ἄνω σύγγραμμα ἀνατύπ. ἐκ τοῦ 5' τόμ. τοῦ Παλαμᾶ σ. 261 - 277, 510 - 517 καὶ 571 - 577).

1925. Γούδα Μιχ. Βυζαντινὰ ἔγγραφα τῆς ἐν Ἄθω μονῆς τοῦ Φιλοθέου (Δελτίον τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας. Περιόδ. β' 2 σ. 3-17 καὶ 4 σ. 211 - 248, 8^{ον}, Ἀθῆναι).

1925 Ἀγιοπαυλίτου Εὐλογίου, Ἐγγραφα τῆς μονῆς Ἁγίου Παύλου (Νέα Ἐποχὴ (Ἀθῆναι) ἔτ. Α' σ. 678 - 80, 704 - 707, 726 - 727, 765 - 766, 786 - 787. 8^{ον} μέγ).

1925 Κτενᾶ Χριστοφόρου, Τὰ ἐν Ἀγίῳ Ὅρει Ἱερὰ καθιδρύματα καὶ ὁ διέπων αὐτὰ ὄργανισμός. Θεσσαλονίκη, 8^{ον}, σ. 48.

1925 Hofmann G. Athos e Roma. (Orientalia Christiana Vol. V, 2 Num. 19. σ. 137 - 184. Roma, 8^{ον}. Πλείστα ὄσα Λατινιστὶ συντεταγμένα ἔγγραφα εὐρισκόμενα ἐν ταῖς τοῦ Ἄθω μοναῖς δὲν περιελήφθησαν ἐνταῦθα).

1925. Πετρακάκου Δημ. Τὸ μοναχικὸν πολίτευμα τοῦ ἁγίου Ὅρους Ἄθω. Ἀθῆναι 8^{ον}, σ. VXI, 216, ζ'. (Προηγεῖται διεξοδικὴ βιβλιογραφία).

1925. Fr. Dölger, Corpus der griechischen Urkunden des Mit-

telalters und der neueren Zeit. Reihe A: Regesten: Abteilung I. Regesten der Kaiserurkunden des Oströmischen Reiches von 565-1443 bearbeitet von Franz Dölger. 2 Teil: Regesten von 1025-1204. München - Berlin.

1926 Γ'οῦδα Μιχ., Βυζαντινὰ ἔγγραφα τῆς ἐν Ἀθῶν ἱεράς μονῆς τοῦ Βατοπεδίου (Ἐπετηρίς τῆς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν τόμ. Γ' σ. 113-134, 8^{ον}, Ἀθῆναι. Ὁ ἐκδότης, ὅπως καὶ ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν τῆς μονῆς Φιλοθέου, δὲν ἔλαβε πάντοτε ὑπ' ὄψιν τὰς προηγουμένας ἐκδόσεις καὶ διὰ τοῦτο ἐπαναλαμβάνει τὰ αὐτὰ σχεδὸν ἔγγραφα).

1926. [Εὐτταξίου Ἀθ.], Προσοχὴ εἰς τὸ ἅγιον Ὅρος. Ἀθῆναι, 8^{ον}, σ. η', 110.

1926. Ξηροποταμηνοῦ Εὐδοκίμου, προηγουμένου, Ἡ ἐν ἀγίῳ Ὅρει Ἀθῶν... μονὴ τοῦ Ξηροποτάμου 424-1925, Θ/νίκη, 8^{ον}. σ. 208.

1926. Rouillard Germaine, Les archives de Lavra (Βυζαντιον 3. 253-246, Bruxelles).

1926. Κτενᾶ Χριστοφόρου, Ἡ ἐν ἀγίῳ Ὅρει τοῦ Ἀθῶν... μονὴ τοῦ Δοχειαρίου... 968-1921. Ἐν Ἀθήναις, 12^{ον}, σ. 113.

1927. Τοῦ αὐτοῦ, Χρυσόβουλλοι λόγοι τῆς... μονῆς Δοχειαρίου. (Ἀνατύπ. ἐκ τοῦ Δ' τόμου τῆς Ἐπετηρίδος τῆς Ἑταιρ. Βυζαντινῶν Σπουδῶν. Ἀθῆναι, 8^{ον}, σ. 285-311).

1927. Λαυριώτου Σπυριδωνος, ἱατροῦ, Ἐγγραφα περὶ τῆς μονῆς Περιστερῶν καὶ τινων μονῶν Θεσσαλονίκης. Ἐκ τοῦ ἀρχείου... Ἀλεξάνδρου Λαυριώτου (Θεολογία, Τόμ. Ε' 8^{ον}, σ. 257-267, Ἀθῆναι. Ταῦτα ὡς ἀντεγράφησαν ὑπὸ τοῦ μακ. Ἀλεξάνδρου ἐκδίδονται, ἐνῶ ἔπρεπεν ὁ ἐκδότης νὰ ἔχη ὑπ' ὄψιν τὰ πρὸ ποδῶν εθρυσκόμενα πρωτότυπα).

1928. Κτενᾶ Χριστοφόρου, Σιγιλλιώδη καὶ ἄλλα πατριαρχικὰ ἔγγραφα τῆς... μονῆς τοῦ Δοχειαρίου. (Ἀνατύπ. ἐκ τοῦ Ε' τόμου τῆς Ἐπετ. τῆς Ἑταιρ. Βυζ. Σπουδῶν, σ. 100-129. 8^{ον}, Ἀθῆναι).

1928. Τοῦ αὐτοῦ. Τὰ γράμματα ἐν ἀγίῳ Ὅρει καὶ ἡ Μεγ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία. 12^{ον}, σ. 116, Ἀθῆναι.

1928. Λαυριώτου Σπυριδωνος, Ἐγγραφα περὶ τῆς σκῆτης τοῦ Τιμίου Προδρόμου Μ. Λαύρας ἀγίου Ὅρους. (Θεολογία τόμ. 5' σ. 44-64 καὶ 142-161, 8^{ον}, Ἀθῆναι, ἐν ὄλῳ 21 ἔγγραφα, ἅπερ ὅλα σχεδὸν εἶχον ἐκδοθῆ κάλλιον ὑπὸ τοῦ μακ. Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ Καλλινίκου Δελικάνη ἐν τῇ Ἐκκλ. Ἀληθ. καὶ τῷ Περιγραφικῷ Καταλόγῳ, καὶ ὑπὸ τοῦ Σμυρνάκη (Τὸ Ἅγιον Ὅρος). Εἶναι δὲ περιεργον ὅτι καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Θεολογίᾳ, ἐν τῷ ΚΒ' τεύχει, ἐπαναλαμβάνονται τὰ ἐν τῷ ΚΑ' δημοσιευθέντα, ἵνα πληθυνθῇ ἡ γνῶσις!

1929. Δοχειαρίτου Ἱεροθέου, Τὸ μονῆριον τοῦ Καλλιγράφου. Ἀθῆναι, 12^{ον}, σ. 119.

1929. Λαυριώτου Εὐλογίου Κουρίλα, Ἱστορία τοῦ Ἀσκητισμοῦ, Ἀθωνῖται Τόμ. Α' I Εἰσαγωγή εἰς τὸν ἀσκητισμὸν ἐν γένει. II Περιγραφή τῆς Σκήτης τῶν Καυσοκαλυβίων. III Βίοι Καυσοκαλυβιτῶν ὁσίων, IV Ἐπίσημα τῆς Σκήτης ἔγγραφα (ἐν ὄλφ 50), Θεσσαλονίκη, 8^{ον}, σ. η', 248.

1929. Κτενᾶ Χριστοφόρου, Ὁ Πρῶτος τοῦ ἁγίου Ὄρους Ἀθω καὶ ἡ Μεγάλη Μέση ἢ Σύναξις (Ἀνατύπ. ἐκ τῆς Ἐπετηρ. τῆς Ἐταιρ. Βυζ. Σπουδῶν Τόμ. 5^ο σ. 233 - 281, 8^{ον}, Ἀθῆναι).

1929. Γρηγοριάτου Βαρλαάμ, Ἐγγραφα τῆς... μονῆς ὁσίου Γρηγορίου, τόμ. Α' Θ/νίκη, 8^{ον}, σ. 140 (43 ἐν ὄλφ).

1929. Ὑπόμνημα τῆς ἐν ἁγίῳ Ὄρει ἱεῤᾤ καὶ σεβασμίας Κοινοβιακῆς Μονῆς τοῦ Ξενοφῶντος, περὶ τῆς ὀριακῆς διαφορᾶς μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς ἱεῤᾤ Μονῆς τοῦ Δοχειαρίου, ὑποβληθὲν τῇ Ἱερᾷ Κοινότητι τοῦ ἁγίου Ὄρους Ἀθω. Θεσσαλονίκη, σ. 23, 8^{ον}.

1929. † Πρῶην Λεοντοπόλεως, Σωφρονίου Εὐστρατιάδου, Ἱστορικά μνημεῖα τοῦ Ἀθω Α'. Ἐκ τοῦ Ἀρχείου τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὄρει μεγίστης Λαύρας. Περιγράφονται ἐνταῦθα δύο κώδικες ἀντιγράφων τῆς Λαύρας, ὁ νεώτερος τοῦ Ἀλεξάνδρου Λαυριώτου (Α) καὶ ὁ παλαιότερος καὶ σπουδαιότατος τοῦ Θιοδωρήτου (Β) χωρὶς νὰ ὀνομάζεται ὁ κωδικογράφος. (Ἑλληνικά Β'. 333 - 384).

1930. Τοῦ αὐτοῦ, Ἱστορικά μνημεῖα τοῦ Ἀθω Β'. Ἐκ τοῦ Ἀρχείου τῆς μονῆς Βατοπεδίου. (Ἑλληνικά Γ'. 45 - 68).

1930. Τοῦ αὐτοῦ, Συμπλήρωμα ἀγιορειτικῶν καταλόγων Βατοπεδίου καὶ Λαύρας (Μνημεῖα ἀγιολογικά) 4^{ον} Paris 1930.

Ἐγγραφον ἐν τῇ κατὰ Ἀθωνα Μεγίστῃ Λαύρᾳ, ἀρχομένου Μαΐου, ἐν ἔτει σωτηρίῳ 1930φ.

ΕΥΛΟΓΙΟΣ ΚΟΥΡΙΛΑΣ, ΛΑΥΡΙΩΤΗΣ

ΛΕΙΚΤΗΣ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΓΓΡΑΦΩΝ
ΤΩΝ ΣΩΖΟΜΕΝΩΝ ΕΝ ΤΑΙΣ ΙΕΡΑΙΣ ΜΟΝΑΙΣ
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ ΤΟΥ ΑΘΩΝΟΣ

«Τὰ περὶ τῶν πραγμάτων, λόγοις μὲν πρὸς τοὺς παρόντας, γράμμασι δὲ πρὸς τοὺς πόρρω τῶ τόπῳ ἢ τῶ χρόνῳ σημαίνονται». (Γράμμα *Κ. Π. Γρηγορίου* 1797). Ἐν τοῖς τμήμασι τῶν τεσσάρων ὀρθοδόξων Πατριαρχείων εὐρίσκονται πολλὰ εὐαγγῆ μοναστήρια. Ὅλα αὐτὰ ἔχουσι μεγάλας, ἢ μικρότερας βιβλιοθήκας, ἐν αἷς φυλάττεται πλῆθος, παλαιῶν καὶ νέων χειρογράφων διαφόρου περιλήψεως εἰς γλώσσας Ἀραβικὴν, Ἀβυssiνιακὴν, Ἰβηρικὴν, Ἑλληνικὴν καὶ Σλαβικὴν. Αὐταὶ αἱ βιβλιοθήκαι εἰσι λίαν σπουδαῖαι καὶ διὰ τοὺς σπουδαστὰς τῆς Παλαιογραφίας καὶ Εἰκονογραφίας, καὶ διὰ τοὺς συλλέγοντας χαρακτηῖρας τοῦ ἀρχαίου Σλαβικοῦ τύπου ἐν τῇ χρονολογιακῇ τάξει, καὶ δι' ἐκείνους τοὺς ἀγωνιστὰς τῆς παιδείας, οἵτινες ἤθελον νὰ παραβάλλωσι πολλὰ, τὰ τετυπωμένα ἐν τῇ Δύσει, μὲ τὰ κρείττονα χειρόγραφα τῆς Ἀνατολῆς, καὶ νὰ ἐκδώσωσιν εἰς φῶς τὰ μέχρι τοῦδε ἄγνωστα ποιήματα τῶν ὀρθοδόξων συγγραφέων, οἵτινες ἤκμαζον μέχρι τῆς πτώσεως καὶ μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου. Ἐκτὸς τῶν βιβλιοθηκῶν, ἐν τισὶ ὀρθοδόξοις μοναστηρίοις τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἑξαιρέτως ἐν τοῖς τοῦ Ἁθῶ, ὑπάρχουσι *μυστικά*¹, πεπληρωμένα μὲ πλουσιώτατον θησαυρὸν διὰ τὴν παιδείαν. Ἐκεῖ εἰς τὰς σακκούλας ἐπιμελῶς φυλάττονται τὰ ἀτίμητα τυλικτάρια μετὰ γραμμάτων, τὰ μὲν μὲ μαργαριτώδη, τὰ δὲ πολυειδῆ, τὰ δὲ χρυσοειδῆ, μὲ τὰς εἰκόνας τῶν Ἁγίων, μὲ τοὺς χαρακτηῖρας τῶν Βασιλέων καὶ Βασιλισσῶν, τῶν δεσποτῶν καὶ δεσποινῶν καὶ τῶν τέκνων αὐτῶν, μετὰ τῶν ἀποτειρῶν αὐτῶν ὑπογραφῶν, μετὰ τῶν σχεδιασμένων ῥόδων, μὲ τὰς χρυσᾶς βούλλας, καὶ ἄλλας ἐκ μολύβδου καὶ βουλλοκίρου. Τὰ μὲν ἔχοντα μῆκος ἀπὸ 2 ἕως 7 πηχῶν, ἄλλα ἕως 10 πηχῶν. Ἔτερα περίπου 13. Ἐνια πλατέα ὡς συνδόνια, ἕτερα ὡς μανδήλια, καὶ τὸ περισσότερο μέρος, ὡς προσόψια. Ταῦτα τὰ τυλικτάρια ἐσώθησαν ἀπὸ τὸν 10 αἰῶνα. Περιέχουσιν ἐν ἑαυτοῖς τοὺς λόγους καὶ τὰς πράξεις τῶν μοναχῶν, κοσμικῶν καὶ τῶν πολιτικῶν καὶ πνευματικῶν ἀρχῶν τῶν τε

¹ Ἐννοεῖ τὰς κρύπτιας, ἔνθα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐπὶ Τουρκοκρατίας διετηροῦντο ἐν ἀσφαλείᾳ τὰ ἀρχεῖα τῶν μονῶν. Ταύτας ἐγνώριζον μόνον ἐκ τῶν προϋσταμένων οἱ γηραιότεροι. Ἐνταῦθα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κατεκρύπτοντο τὰ κειμήλια. Καὶ ἦσαν αἱ κρύπτια ἐντὸς τῶν μονῶν, ἀλλὰ καὶ ἐκτός. Πόσοι θησαυροὶ τοιοῦτοι μένουσιν ὑπὸ τὴν γῆν, ἀποθανόντων τῶν γερόντων ἢ καὶ ἐπιλαθόμενων τοῦ μέρους!

ἀνωτέρων καὶ κατωτέρων, ἐν τοῖς Βασιλείοις Ἑλληνικῶ, Σερβικῶ, Βουλγαρικῶ, Ἰβηρικῶ, Ἰσπανικῶ, Ῥωσικῶ, ἐν τῇ παλαιᾷ Ῥώμῃ, ἐν τῇ Τραπεζοῦντι, ἐν Βλαχία, Μολδαυία καὶ Τουρκία. Ὁ Εὐσεβέστατος καὶ πεπαιδευμένος ὁδοιπόρος ἡμῶν Πάτερ Βασίλειος Γρηγοριάδης Μπάροκη¹ πρῶτος ἀπὸ τοῦς Ῥώσους, εἶδε μέρος τῶν τοῦ Ἁθῶ ἐγγράφων καὶ ἐσημείωσεν αὐτῶν τὰς ἐπιγραφὰς ἐν ἔτει 1744. Ἐγὼ δὲ ἀπὸ τὸ Σινᾶ ἦλθον εἰς τὸν Ἁθῶνα ἐν ἔτει 1845 Αὐγούστου 11, μετὰ ἑκατὸν ἑνιαυτοῦς ὕστερον ἀπὸ τὸν Κον Βασίλειον, καὶ διέτριψα ἐκεῖ ἕως τῆς 1^{ης} Ἰουλίου τοῦ 1846 μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ Φεβρουαρίου καὶ τοῦ Μαρτίου, οὗς διήγαγον ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει κατὰ συνέπειαν βαρείας νόσου. Ἐπεσεκεψάμην πάντα τὰ 20 μοναστήρια, Σκήτας καὶ τινα Κελλία, ἐν διαστήματι 8 1/2 μηνῶν, ἐν ὥραις τῆς στενοχωρίας ἀπὸ τὰς δεήσεις καὶ τὰς συνομιλίας μετὰ τῶν πνευματικῶν γερόντων, ἐπρόφθασα οὐχὶ μόνον νὰ ἀναγνώσω, περιγράψω ἐν μέρει ὁλοκλήρως, ἐν μέρει συνοπτικῶς, καὶ νὰ σημειώσω πολὺν ἀριθμὸν ἐγγράφων, ἀλλὰ καὶ νὰ ποιήσω ἀπαράλλακτα ἀντίτυπα (Facsimile) ἀπὸ τὰ ἄγαν πολλὰ ἔξ αὐτῶν, καὶ ἀπὸ τινος ἀρχαίας καὶ χειρογράφους εἰκόνας τε καὶ χειρόγραφα Ἑλληνικὰ καὶ Σλαβικά, ἐπιβάλλων ἐπ' αὐτῶν λεπτόν, καὶ διαφανῆ χάρτην, ὃν προητοίμαζόν μοι θῶσσοι μοναχοὶ τρέφοντες αὐτὸν μετὰ τὸ ἔλαιον καὶ ξηραίνοντες εἰς τὸν ἥλιον. Παρασιωπῶ τοὺς βαρεῖς κόπους, οἳ συχνάκις ἔφερόν με εἰς ἀτονίαν. Οὐ λέγω ἐκεῖνο, ὅτι εἰς πολλὰς ὥρας τῆς νυκτὸς καὶ τοῦ ἡμιμυκτίου οὐχὶ ὑπνωσάμεθα μόνον ἡμεῖς οἱ δύο - ἐγὼ καὶ ἡ Θάλασσα τοῦ Ἁθῶνος — δὲν μνημονεύω περὶ τῆς ἀσυνήθους δυσκολίας τοῦ ἀναγινώσκειν τοὺς παλαιοὺς χάρτας τοὺς γεγραμμένους ἀπὸ τοὺς δεινοὺς στενογράφους, καὶ στρυφνοὺς χαρακτῆρας, καὶ νὰ ἀναγνώσω αὐτὰ διὰ τοῦ μικροσκοπικοῦ ὕαλου, ἢ στρέφων ἀπέναντι τοῦ ἡλίου ἐκεῖνα τὰ μέρη, ὅπου ἡ μελάνη καθόλου ἐξέλιπε, καὶ ἀναβλεψάμενος εἰς τὰ διαλάμποντα βάρη τῶν στοιχείων τῶν ἐξειορασμένων μετὰ στερεὸν ἐγχαράκιμα ἐπὶ τῆς μεμβράνης. Ἄλλ' ἐν τούτοις χαίρω, ὅτι ἡ *γλυκυτάτη διὰ τὴν καρδίαν μου φιλαδελφία τῶν τοῦ Ἁθῶ γερόντων καὶ ἡ αὐτῶν εὐλάβεια καὶ ἀγάπη πρὸς τὴν ὁρθόδοξον Ῥωσσίαν ἀπεκάλυψάν μοι, οὐχὶ ὄλους, ἀλλὰ πολλοὺς θησαυροὺς τῆς διδασκαλίας ἀρχαιοῦτος. Δὲν εἶνε ὁ τόπος ᾧδε νὰ ἐκφράσω τὰς ἐντυπώσεις ἐκεῖνας, δι' ὧν ἐθαδιάζει ἡ ψυχὴ μου ἐπὶ τῇ ἀναμνήσει περὶ τῶν τοῦ Ἁθῶ ἀναχωρητῶν, καὶ ἰδίως περὶ τοῦ αὐτοῦ Ἁγίου Ὄρους τοῦ ἔχοντος σχῆμα σταυροῦ, ὡς δικαίως καὶ σημαντικῶς ἐσημείωσεν αὐτὸ ὁ τοῦ Ἁθῶνος ἅγιος Ἀθανάσιος. Θὰ εἶπω μόνον ὅτι ἐν ταῖς τοῦ Ἁγίου Ὄρους Μοναῖς κρύπτεται διαθετηματικῆ, πολύτιμος ὑποθήκη διὰ τὴν παιδείαν! Ἐὰν ἐπετυγχάνετο νὰ συλλέξῃ τις καὶ ἐκτυπώσῃ ὅλα τὰ ἐκεῖσε ἐγγραφα μετὰ προσθήκης τῆς*

¹ Βλ. Προλεγόμενα. Οὗτος ἐγένετο μοναχὸς ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἐνθα καὶ ἐξέμαθε καλῶς τὴν Ἑλληνικὴν καὶ εἰτα περιηγήθη Εὐρώπην, Ἀσίαν καὶ Ἀφρικὴν.

κριτικής διακρίσεως αὐτῶν, τότε ἡ ἐμφάνισις αὐτῶν ἤθελε ποιήσῃ ἐποχὴν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ! Τὰ τοῦ Ἄθω ἔγγραφα ἤδη, κατὰ τὴν αὐτῶν ἀρχαιότητα καὶ τὴν ἑτερογλωσσίαν, ὁμοίως ὡς καὶ κατὰ τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν ἐμφάνισιν διαφόρων Βασιλείων, εἶναι περιέργα, ἐνδιαφέροντα, πολύτιμα διὰ τὴν ψυχὴν, τὴν ἀγαπῶσαν μετὰ τοῦ Προφητάνακτος μνησθῆναι ἡμέρας ἀρχαίας. Καὶ τὸ περιεχόμενον αὐτῶν ἐστὶν *ἐντονος πρόσχυσις τοῦ φωτὸς διὰ τὴν Παιδείαν!* Κατὰ τὰ ἔτη, τοὺς μῆνας καὶ τὰς ἰνδίκτους, σεσημειωμένα ἐν αὐτοῖς, δύναται νὰ γίνῃ τάξις ἐν τῇ χρονολογίᾳ. Ἡ διατήρησις ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς μεταβολῆς τῶν γλωσσῶν, ἐφ' ὧν εἰσὶ γεγραμμένα τὰ τυλικτάρια,¹ ἐπίσημος ἐστὶ διὰ τὴν γλωσσοπαιδείαν (!) Τὰ τοῦ Ἄθωνος Σλαβικά ἔγγραφα, παραβαλλόμενα μετ' ἄλλων τῶν αὐτοῖς ὁμοίων—δὲν λέγω τι περὶ πολλοῦ καὶ ἐπισήμου (;),—διατάττουσι συλλογιζέσθαι ὅτι ἡ Σλαβικὴ βιβλιοτικὴ γλῶσσα ἐν πᾶσι τοῖς καιροῖς ἦτο γλῶσσα θεολειτουργικῆ, ῥητορικῆ καὶ ἐνεργητικῆ. Ἀλλὰ δι' αὐτῆς οὐδέποτε (δὲν) ὠμίλησε λέξιν πρὸς λέξιν οὐδὲν φύλλον ὁμογενὲς ἡμῖν τοῖς Ῥώσοις. Ἀναμεταξὺ τῶν τοῦ Ἄθω Ἐγγράφων ὑπάρχουσι πνευματικαὶ διαθῆκαι καὶ καταγραφαὶ τῶν κτημάτων, ἐν αἷς ὁρῶνται καὶ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τῶν οἰκῶν, καὶ ἡ οἰκονομία τῆς ζωῆς, καὶ τὸ ἐμπόριον, καὶ αἱ τρέχουσαι τιμαὶ τῶν νομισμάτων ἐν τῷ αὐτῷ, ἢ τῷ ἄλλῳ αἰῶνι. Τὰ πρακτικὰ—τουτέστιν, αἱ περιγραφαὶ τῆς τῶν χωρίων Οἰκονομίας, —ὡς οὐκ ἔστι καλλίτερον, καταδεικνύουσι τὴν μεταχειρῖσιν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Αὐτοκρατορίᾳ Γεωμετρικῆς ὁροθεσίας τῶν γαιῶν, τὴν ἐκτίμησιν αὐτῶν συμμόρφως μὲ τὰς αὐτῶν ποιότητας, τὴν ποσότητα τῆς ἐξαγωγῆς αὐτῶν, τὰ τῶν καρπῶν μέτρα, τὸν ἀριθμὸν τῶν κατοίκων ἐπὶ τῶν γνωστῶν διαμερισμάτων, τῶν μετρημένων διὰ τῶν σχοινίων, ἐλκήθρων, τέλος τῶν ἐγκατοίκων τὰ αὐτῶν δοσίματα καὶ αἱ κοιναὶ ὑποχρεώσεις, τὰ δικαιώματα τῶν γεωμέτρων, δικαιώματα τῶν δεσποζόντων, *τὴν ἐγκατοίχησιν τῶν Σλάβων εἰς πολλὰ τμήματα τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου*², τὰ αὐτῶν ὀνόματα καὶ αἱ ἐπωνυμίαι καὶ τ. λ. καὶ τὰ τ. λ. Ἐκ τῶν δικαστικῶν ἐγγράφων φαίνεται, τίνι τρόπῳ διεξήγοντο, ἐγράφοντο, ὑπεγράφοντο καὶ ἐπεκυροῦντο διάφοροι πράξεις ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς δικαστικοῖς τόποις. Ὅσον ἀρχαιότερα ταῦτα τὰ ἔγγραφα, τόσον εἰσὶ μεταχειριστικώτεροι ἐν αὐτοῖς αἱ λέξεις αἱ Λατινικαί. Ἐξ αὐτῶν δύναται τις νὰ κρίνῃ περὶ τῆς ἐπιρροῆς τῆς ῥωμαϊκῆς

¹ Ἐξακολουθεῖ ὁ συγγραφεὺς χρώμενος τῇ δημῳδαί ταύτῃ λέξει καὶ ἐννοεῖ τὰ χρυσόβουλλα, ἅτινα συνήθως περιελίσσονται κυλινδρικῶς· ἡ λέξις εἰλητάριον νῦν καθιέρωται ἐν Ἄθῳ ἐπὶ τῶν μεμβρανῶν λώρων, ἐφ' ὧν ἐγγέγραπται ἡ θεία Λειτουργία.

² Δι' ὅλου τοῦ ἔργου τοῦ *Οὐσπένσκη* διήκει ὁ σκοπὸς οὗτος, νὰ παρουσιάσῃ πανταχοῦ τοῦ Ἄθω καὶ τῆς Χαλκιδικῆς ἀπὸ αἰῶνων ἐγκατεστημένους τοὺς Σλάβους, οὓς ὁ μέγας Κωνσταντῖνος ἤκατ' ἄλλους, ὁ *Παργανάτος*, μετόκησεν, ὡς διόσχυρίζεται, ἐξ Ἄθω εἰς Πελοπόννησον, ὅπερ ὑπεστήριξεν ἔπειτα θυρυβδῶς ὁ Fallmerayer, καὶ ἀνέγραψε καὶ ὁ κ. Σμυρνάκης ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ.

νομοδοσίας καὶ τῶν χαρακτήρων αὐτῆς εἰς τὴν νομοδοσίαν τῆς Σερβίας, Βουλγαρίας, καὶ ἴσως τῆς Ῥωσσίας. Δι' αὐτῶν δυνατὸν εἶναι νὰ μεγαλυνηθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν καλλιτέρων μερῶν ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς εὐγλώττου δικαστικῆς συντάξεως. Καὶ ὀλίγα ἄλλα φωτεινὰ μέρη θέλεις σημειώσαι ἐν τοῖς δικαστικοῖς ἐγγράφοις ἐν τῇ ὁμοίᾳ ἀναλύσει αὐτῶν. Τὰ πιττάκια, ἦγουν οἱ βασιλικά ἢ Πατριαρχικαὶ διατάξεις, γεγραμμένα στυλικῶς ἐπὶ τῶν σανίδων, κεκαλυμμένων κηρίῳ, ἢ μὲ ἄλλην τινὰ κολλητικὴν οὐσίαν. Τὰ χρυσόβουλλα φερ' εἶπεῖν. τὰ βασιλικά καὶ ἡγεμονικά γράμματα μετὰ τῶν χρυσοῶν σφραγίδων (χρησῆ βούλλα). Τὰ Σιγίλλια γράμματα δέ, ἄλλα μὲ τὰς μολιβδίνας σφραγίδας διάφοροι διαταγαὶ Βασιλέων καὶ Δεσποτῶν, ὅλα ταῦτα τὰ χαρτιὰ ἐκφράζουσι τὴν Πίστιν, τὸ πνεῦμα, τὸν χαρακτήρα, τὴν κίνησιν καὶ τὴν προχώρησιν εἰς τὴν ζωὴν τῆς τοῦ λαοῦ ἐξουσίας, νομοδοτικῆς τε καὶ ἐκτελεστικῆς, καὶ ἐν ταῦτῳ παριστῶσιν αὐτὴν διαδοχικὴν τῆς τοῦ Θεοῦ Προνοίας ἐπὶ τῆς γῆς. Προσθῆκαι τούτων τῶν χαρτίων, πρὸς τὴν Ἀρχαιολογίαν, Ἱστορίαν, Νομοδοσίαν, καὶ τὴν Πίστιν, θέλουσι δώσει ἐξαγόμενα πλούσια καὶ πολυμερῆ, (κρίνων) κατὰ τὴν διαφορὰν τῶν Βασιλείων, δυναστειῶν καὶ τῶν ἔθνων, καὶ κατὰ τὴν παράστασιν τῶν προσώπων καὶ τῶν ἰδεῶν περίξ τοῦ Βασιλέως, ἢ Δεσπότη, ἢ Ἡγεμόνος, ἢ Σεβαστοκράτορος, ἢ Πατριάρχου, ἢ Ἐπισκόπου τοῦ δώσαντος τὸ γράμμα. Καὶ διὰ τὸν ὀρθόδοξον θεολόγον τὰ τοῦ Ἄθω ἔγγραφα καὶ τὰ χειρόγραφα εἰσὶν ἐν διαφοροῖς(τε) τὸ αὐτὸ (εἶνε), ὅτι διὰ τὴν μέλισσαν τὰ τοῦ Θεοῦ κρῖνα τοῦ ἀγροῦ, καὶ τὰ τῶν δένδρων ἀνθη. Ὑπάρχει ἀπὸ τί νὰ συλλέξῃ τις μέλι εὖσομον. Πόσαι ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὄρει εὐρίσκονται βιογραφίαι τῶν Ἁγίων καὶ Μαρτύρων, ὁμοίως τοῖς ἄστροις τοῖς ἀναλάμψασι πρὸ πολλοῦ καὶ πρὸ ὀλίγου ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ! Ὑπάρχουσιν ἐκεῖ αἱ ἀκολουθίαι καὶ οἱ ἀκάθιστοι, μαρτυροῦσαι τὸ δῶρον τῶν ἐκρητορευσάντων τὰς εὐχὰς ἐν τῇ Ὄρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ. Ἐν τῇ Λαύρᾳ πρὸ πολλοῦ ἡτοιμασμένη ὑπάρχει πρὸς ἐκτύπωσιν τελεία συλλογὴ τῶν *ἐξαιρέτων λόγων τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ Ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης* περὶ τῆς νοερᾶς προσευχῆς¹. Ἐν τῇ μονῇ τῶν Ἰβήρων ἑκατονταετηρίδας τινὰς ἀναπαύεται χειρόγραφον, ἐμπεριέχον βαθυδογματικὴν καὶ ἀρχαιολογικὴν ἀνάπτυξιν ὄλων τῶν εἰρημῶν καὶ τροπαρίων εἰς ὅλας τὰς Δεσποτικὰς καὶ Θεομητορικὰς ἑορτάς. Μετάφρασις τούτου τοῦ χειρογράφου εἰς γλῶσσαν Ῥωσικὴν, τὴν πλησιάζουσαν πρὸς τὴν Ἐκκλησιο-Σλαβικὴν,

¹ Ἐν Λαύρᾳ εἶδεν ὁ Οὐσπένσκης τὰ ἅπαντα τοῦ Παλαμᾶ παρασκευασθέντα πρὸς ἔκδοσιν ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου Νικοδήμου, ἅτινα ἀποσταλέντα πρὸς ἔκδοσιν εἰς Βιέννην μικροῦ δεῖν ἀπόλοντο καὶ ἐξηφανίζοντο ὑπὸ τῶν Παπιστῶν. (Βλ. Νικ ο δ ῆ μ ο υ Ἁ γ ι ο ρ ε ἰ τ ο υ Π ρ ὶ λ ο γ ο ν εἰς τὰ συγγράμματα ταῦτα ἐν Ἐκκλ. Ἀληθ. Δ' (1893) σ. 93-101). Τῶν μὲν Λόγων ἦδη ἔχονεν τὴν Ἱεροσολυμιάδα (1857) καὶ τὴν τοῦ Σ ο φ ο κ λ ἔ ο υ ς Ο ἰ κ ο ν ὄ μ ο υ (Ἀθῆναι 1861) ἔκδοσιν. Τινὰ δὲ τῶν περὶ νοερᾶς προσευχῆς ἐδημοσίευσεν ὁ Sy r k u εἰς τὰ μετὰ θάνατον τοῦ Οὐ σ π ἔ ν ο κ η.

καὶ μετάφρασιν θεολόγου, τοῦ βαθέως καὶ εὐρυχώρως ἐκμαθήσαντος τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἤθελεν εἶσθαι ἀτίμητον δῶρον διὰ τοὺς Ὁρθοδόξους Χριστιανούς. Ἐν ταῖς μοναῖς τοῦ Ἁγίου Παύλου, Ζωγράφου καὶ Χιλανδαρίου διεσώθησάν τινες μεταφράσεις Σλαβικαὶ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης οὐ τέλειαι, ποιήματα μερικῶν ἁγίων Πατέρων, λειτουργίαι, Πατερικὰ καὶ λοιπά. Ἐν τῷ Βατοπαιδίῳ καταδεικνύουσι τὴν μεγαλοπρεπῆ Παλαιὰν Διαθήκην Ἑλληνικὴν, μετὰ ζωγραφιῶν καὶ Ἱστοριῶν τῶν γεγονότων, καὶ ὠραῖον χειρόγραφον τῶν λόγων τοῦ Βασιλέως *Λέοντος τοῦ Σοφοῦ*. Ἐν τῇ μονῇ τοῦ Παντοκράτορος φυλάττεται τὸ οὕτως ὀνομαζόμενον *Ἐθαγγέλιον Ἰωάννου τοῦ Καλυντίου* (χειρόγραφον τοῦ 12 αἰῶνος), ἐν ᾧ μετὰ δλοκλήρου τῆς Νέας Διαθήκης, γεγραμμένοι εἰσὶ διὰ τῆς πλέον λεπτῆς γραφίδος 20 στάσεις διαφορῶν περιλήψεων, δηλαδὴ οἱ ἐκλεκτοὶ λόγοι *Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου*, *Ἰωάννου τοῦ Λαμασκηνοῦ*, *Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου*, πλήρης Νομοκάνων καὶ τ. λ. (ἐν τῷ τέλει καταχωρισμένα εἰσιν 152 ἱατρικαὶ συνταγαί)¹. Ἐν τῷ Ἐσφιγμένῳ ἔλκει πρὸς ἑαυτὸ χειρόγραφον, Ἐρμηνεῖα Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὴν βίβλον τῆς Γενέσεως (in-folio, τοῦ 937 ἔτους). Αὐτόθι δὲ μεταξὺ τῶν αὐτοῦ συναδέλφων ὠραῖζεται ὁ Νομοκάνων in. — 4⁰, περιέργως διὰ τὴν ἀφθονίαν καὶ τὴν διασάφησιν τῶν κανόνων τῆς Ἐκκλησίας. Ἐν τῷ προλόγῳ τούτου τοῦ χειρογράφου λέγεται, ὅτι ἐπιθεώρησις καὶ διασάφησις ὄλων τῶν νόμων προελήφθη κατὰ τὴν διαταγὴν βασιλέως *Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ* καὶ *Οἴκουμενικοῦ Πατριάρχου Μιχαὴλ τοῦ ὑπάτου τῶν φιλοσόφων*. Ἐν τοῖς μοναστηρίοις Κουλτουμουσίου καὶ τοῦ Σιμωνοπέτρου². Περιεργά εἰσι τὰ ἀρχαῖα θεολειτουργούμενα βιβλία, χειρόγραφα μετὰ τῶν μουσικῶν χαρακτήρων (ἀλύσεων). Ὅμοίον τοιούτων χειρογράφων ὑπάρχει πλῆθος πολὺ! Δὲν εἶναι εὐάρεστον νὰ ἀπαντήσης, φέρε' εἰπεῖν, ἐν τῇ τῶν Ἰβήρων βιβλιοθήκῃ χειρόγραφον καὶ τέλειον λεξικὸν τοῦ ἁγίου *Κυρίλλου Π.* Ἀλεξανδρείας ἐν <τῇ> ἀλφαβητικῇ τάξει, σπουδαῖον καὶ διὰ τὸν φιλόλογον, καὶ διὰ θεολόγον; ἐν αὐτῷ ἀρκεταί, οὐκ ὀλίγαι, λέξεις ἑλληνικαὶ λίαν σύμφωνοι μετὰ τῶν Σλαβικῶν, παροδγμ: Κύβη=Κεφαλή (Kubanĭe), κνίζειν = κατατέμνειν (Knuza razrĭznat), φῶρ = ληστής (borĭ), δράξ = ἡ τῆς χειρὸς παλάμη (draĭka Kyuanar), Λῶπος = ἱμάτιον (unacmr) καὶ τ. λ. Ἐν τῇ αὐτῇ βιβλιοθήκῃ ὑπάρχει ἄλλο παρόμοιον ἄγαν παλαιὸν λεξικὸν γεγραμμένον

¹ Διεξοδικὴν περιγραφὴν τοῦ κώδικος ἐποιήσατο ὁ μακ. ἀρχ. Δανιὴλ Στεργιάδης Παντοκροτορινὸς ἐν Ἐκκλ. Ἀληθ. Δ'. 1884 σ. 216-219. Περὶ τοῦ Νομοκάνωνος βλ. τὴν γνώμην τοῦ Zach. von Lengenthal παρὰ Λάμπρω (Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ ἁγίου Ὁρους Ἑλλ. κωδίκων, Κανταβριγιά 1895, τομ. Α' σ. 113.).

² Ἀεὶ οὕτω διὸ ἀφήκαμεν τὸν τύπον ὅπως ἀσφαλῶς προέρχεται κατὰ παρετυμολογίαν ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ πρωτοκορυφαίου τῶν Ἀποστόλων, ἐνῶ κατ' ἀλήθειαν εἶναι ἡ Σίμωνος Πέτρα.

ἐπὶ μεμβράνης. Ἰδοὺ οἰκόσημον ἕξ αὐτοῦ «*Βῆμαρχος Καισαρεὺς ἐκ Καπαδοκίας σοφιστής*». Οὗτος ἔγραφε τὰς *Κωνσταντίνου τοῦ Βασιλέως* πράξεις ἐν βιβλίοις δέκα. — *Βυβλίον καὶ βιβλίον διαφέρει* βυβλίον λέγεται τὸ ἄγραφον, βιβλίον δὲ τὸ γεγραμμένον. — *Σήθω* τὸ κοσκινίζω (prociabago). Ἐν τῷ λεξικῷ τοῦ ἁγίου Κυρίλλου ἀναγινώσκεις: *Γότθοι* = γένος Ἀραβίας. *Γάλλοι* = οἱ ἀπόκοποι καὶ οἱ ἐθνοῦχοι. Ὅψε σαββάτων: ἔθος εἶναι τῶν Ἑβραίων τὴν ἑβδομάδα μίαν ἡμέραν αὐτὴν καλεῖν. Ἐφρούδ: δῆλωσιν, ἢ λύτρωσιν σημαίνει. (Κατὰ τὴν γνώμην τινῶν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Ἐφρούδ τοποθετημένος ἦν ἀδάμας, ὅστις ὄτε ἔλαμπεν ὡς ἀστραπή, προεμήνυε εὐχάριστον μέλλον, καὶ ὄτε ἐξέδιδε τὸ φυσικὸν αὐτοῦ φῶς προεγίνωσκεν ἀτυχίαν, ὄτε δὲ ἔσκοιζετο προεφανερώωνε θάνατον ὄρα τὸν ἅγιον Κύριλλον). Δὲν θὰ ἀπορέσης εὐρίσκων εἰς τὸν χειρόγραφον Σλαβικὸν Ἀπόστολον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Παύλου, ὃν ἀντέγραψε *Μιχαὴλ μοναχὸς* τῆς Σκήτεως τῆς Ἁγίας Ἄννης ἐν ἔτει 1638 «ἐκ τοῦ διωρθωμένου βιβλίου τῶν ἀρχαίων Μεταφραστῶν *ῥεσάβων*», καὶ λέξεις καὶ συντάξεις καὶ ὀξείας μὴ ἔχούσας μηδεμίαν καταφρόνησιν». Τίνες οὗτοι, οἱ ἀρχαῖοι Μεταφρασταί; Καὶ τίνες οὗτοι οἱ πεπαιδευμένοι *ῥεσάβοι*; . . . Πόσοι στοχασμοὶ ἀναπτύσσονται ἐν ταύτῃ τῇ εὐρέσει! . . . Παρασιωπῶ ἔνταῦθα διὰ τὰ ὄρατα χειρογῶρα τῆς νέας Διαθήκης καὶ τῶν Ψαλτηρίων, τῶν γεγραμμένων μὲ τὸν χρυσόν, καὶ ἀναγινωσκομένων μόνον κατὰ τὰς μεγάλας Νηστείας καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα, περὶ τῶν τυλικταρίων τῶν Λειτουργιῶν, περὶ τῆς πληθύος ποιήσεων τῶν ἁγίων Πατέρων ἐν χειρογράφοις, περὶ πράξεων τῶν Συνόδων τῶν συγκροτηθειῶν ἐν τῷ Ἄθωνι, περὶ τῶν χρονολογιῶν τῶν τε Ἑλληνικῶν καὶ Σλαβικῶν. Ἐν τῷ Μοναστηρίῳ τοῦ Ἁγίου Παύλου ὑπάρχει ἑξαίρετον πλήρες χειρόγραφον εἰς τὴν Σερβικὴν διάλεκτον — χρονογράφος *Γεωργίου τοῦ Ἀμαρτωλοῦ* — εἰς μίαν σκῆτην ἠγόρασα περίεργον χρονογράφον εἰς τὴν Σλαβικὴν γλῶσσαν, ὃς ἀπαιτεῖ τακτοποίησιν καὶ βιάζεται εἰς τὸ φῶς¹. Περὶ τῶν Καταλόγων Πατριαρχῶν τῶν τεσσαροθρόνων καὶ τῶν αὐτῶν Μητροπόλεων καὶ ἐπισκοπῶν προσαρτικῶς (sic) μετὰ τῆς Ῥωσσίας κ.τ.λ. Καὶ ἑξακολουθῶ τὸν λόγον περὶ τῶν τοῦ Ἄθω ἐγγράφων. Ἡ πολυποίκιλος ἐκμάθησις αὐτῶν λίαν ἐστὶν ἐπίσημος διὰ τὸν θεολόγον. Ἐν πολλοῖς ἕξ αὐτῶν κατὰ γράμμα ἐκφράζονται τὰ δόγματα τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐν τῇ ἀδιακόπῳ αἰωνία ἐξακολουθήσει. *Τὴν ἀρχὴν πολλῶν γραμμάτων τῶν τε βασιλικῶν καὶ ἡγεμονικῶν δύναται τις νὰ τὰ ὀνομάσῃ συνοπτικὰ Σύμβολα τῆς Πίστεως*. Ὅλα τὰ Πατριαρχικὰ γράμματα ἐκδίδωσι τὴν βοώδη καὶ ἁρμονικὴν ἠχοὶ κανόνων τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας. Ἐν ταῖς πνευματικαῖς δια-

¹ Δυστυχῶς εἰς τοὺς Σλαβικοὺς κώδικας — καὶ τοιοῦτους ἀριθμῶ οὐκ ὀλίγους ἐκάστη μονὴ — οὐδεμίαν ἐδόθη ἀπ' ἀρχῆς προσοχή, καὶ διὰ τοῦτο ἀπὸ μὲν τῶν σκητῶν ἐξηφανίσθησαν οὗτοι καθ' ὄλοκληρίαν, εἰς δὲ τὰς μονάς, ἐὰν σῴζωνται εἰσέτι τινές, κείνται παρημελημένοι! Ἡ Κυβέρνησις ἔχει καθῆκον νὰ ἀποστείλῃ τῆς Σλαβικῆς γλώσσης καὶ Παλαιογραφίας εἰδήμονα, ἵνα περισυλλέξῃ καὶ καταγράψῃ πᾶν Σλαβικὸν μνημεῖον.

θήκαις ἀνθρώπων κοσμικῶν καὶ μοναχῶν ἁγίων ἐμφανίζονται καὶ Χριστιανικῇ ἔποψι εἰς τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς, καὶ ἡ συντριβὴ τοῦ πνεύματος διὰ τὴν ματαιότητα τοῦ κόσμου, καὶ ἡ στερεὰ ἐλπίς εἰς τὴν ἀθανασία, καὶ ἡ ἰδέα περὶ τῆς δυνατῆς μεταβάσεως τῶν ψυχῶν εἰς τὴν αἰωνιότητα, καὶ αἱ παρατάξεις τῶν μνημοσύνων ὑπὲρ τῶν Κεκοιμημένων, καὶ ἡ δύναμις τῆς Πίστεως διαταπύσεως τοῦ ἀποθνήσκοντος κυρίου νὰ χαρίζωσι τὴν ἐλευθερίαν εἰς τοὺς δούλους καὶ δούλας καὶ τὰ αὐτῶν τέκνα. Διατυπώσεις τῶν Ἀγιορειτῶν οὐκ Ἐκκλησιαστικά, προσδιορίζουσαι τὴν αὐτῶν κατάστασιν, καὶ αἱ διατάξεις τῶν Ἠγουμένων, εἰσὶν ὄντως ἀτόπτρα, ἐν αἷς ζωγραφοῦνται οἱ χαρακτῆρες τῆς μοναδικῆς ζωῆς. Τὰ Πατριαρχικά καὶ Ἐπισκοπικά γράμματά εἰσι πολύτιμοι ὄλβιοι διὰ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν γεωγραφίαν καὶ τὴν ἱστορίαν. Πόσοι Ἐπίσκοποι, Μητροπολίται, Πατριάρχαι, Τεσσαρόθρονοι¹ ὑπογράφονται ἐπ' αὐτῶν! Ἐπίστασαι καὶ τὸν χρόνον καὶ τὸν τόπον τῆς αὐτῶν ὑπάρξεως, καὶ τὴν συμμετοχὴν αὐτῶν ἐν ταῖς πράξεσι τῆς Ἐκκλησίας. Πόσῃν πατρικῇ ἀγάπῃ καὶ φροντίδι εἶχον ἐκεῖνοι διὰ τὴν φύλαξιν τῶν δικαιωμάτων καὶ τὴν οἰκονομίαν τῶν μοναστηρίων, ὁρῶντες ἐν αὐτοῖς προπύργια τῆς Ὁρθοδοξίας! Ποία εὐγλωττία ἐν τοῖς γράμμασι τῶν Πατριαρχῶν! Ἐκ στόματος τούτων τῶν Ἱεραρχῶν ἔρρευσαν γλυκύτατοι καὶ γνωστικώτατοι λόγοι. Ἐν τοῖς αὐτῶν χαρτίοις φαίνονται καὶ ἡ πρακτικὴ παράδοσις, καὶ ἡ πραγματικὴ τάξις, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Μόνα ταῦτα τὰ χαρτῖα ἤθελον κλείσει στόματα πολλῶν φωνασκῶν τῆς Δύσεως, τῶν κατηγορούντων τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν, ἣν αὐτοὶ οὐκ ἐπίστανται. Ὑπογραφαὶ πολυαριθμῶν Ἀρχιερέων ἐπὶ διαφόρων ἐγγράφων, τόσον χρήσιμοι διὰ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Στατιστικὴν, ἐσημειοῦντο, ἀλλ' οὐ πάντοτε. Καιρὸς καὶ δυνάμεις οὐκ ἐξήρκουν διὰ τὴν πολυποίκιλον καὶ πολύμοχθον ἀντιγραφὴν τῶν ἀρχαίων ἐγγράφων, ὀγκωδῶν, καὶ δυσαναγνώσιτων. Ὁρθὴ εἶναι ἡ Ἑλληνικὴ παρῳδία: Εἰς οὐδεὶς!

Quid potui feci, faciunt meliora potentes.

Μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, προτίθεμαι νὰ προβῶ εἰς τὴν κριτικὴν τακτοποίησιν τῶν ἐγγράφων, τῶν συλλεχθέντων παρ' ἐμοῦ ἐν τῷ Ἄθωνι, πρὸς ἔκδοσιν αὐτῶν ὁμοῦ μετὰ τῶν ἀντιτύπων ἐξ αὐτῶν. Τοιοῦτος κόπος χρῆζει καιροῦ, ὑπομονῆς, ἐπιμονῆς καὶ ἔτι κάτι τι. Καὶ ἤδη διακοινῶ τοῖς ἀγαπῶσι μνησθῆναι ἡμέρας ἀρχαίας ἕνα σύντομον Κατάλογον τούτων τῶν ἐγγράφων. Τὰ ἐγγράφα, ὧν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ οὐ μέμνηται ἐν τῷ καταλόγῳ ὅτι ὑπάρχουσι σημειώσεις κτλ., ἀντεγράφησαν πληρέστατα (ἀπαντῶ πρώτιστα εἰς ἐκάστην ἐνδεχομένην ἀντιλογίαν, ὅτι ὁ Κατάλογος οὐκ ἔστι βιβλίον

¹ Τὴν λέξιν ταύτην, ἣν δὲν ἔχει ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἡμῶν γλῶσσα, ἀφήκα ἀνέπαφον, ἵνα ἐγκληματισθῇ καὶ παρ' ἡμῖν. Ἀνάλογά εἰσι τὰ: τετρακτὺς τῶν Πατριαρχῶν, τετράθρονος, ἀλλὰ τὸ τελευταῖον δύναται νὰ σημάνη ὁ τέσσαρας ἔχων θρόνους.

καὶ ὁ πρόλογος πρὸς αὐτὸν δὲν εἶναι ἡ ἀκαδημαϊκὴ (sic) διάκρισις). Προστίθενται ὧδε ἔτι τῇ προσοχῇ καὶ τῇ κρίσει τῶν πεπαιδευμένων ἀνδρῶν δύο (λιθογράφοι) χάρται τῆς Ῥωσσίας, πιστῶς ἐξαχθέντες δι' ἐμοῦ ἀπὸ τοὺς χάρτας ἐξ ἐνὸς χειρογράφου τῆς ἐν Ἐθῶν μονῆς τοῦ Βατοπαιδίου, in — 4^ο μέγα¹. Τοῦτο τὸ χειρόγραφον ἐμπεριέχει ἐν αὐτῷ μόνον τὴν Γεωγραφίαν τοῦ Πτολεμαίου, τὸν Περίπλου τοῦ Ἀριανοῦ, καὶ 17 κεφάλαια τῆς Γεωγραφίας τοῦ Στράβωνος². Οὐτ' ἔτος οὐτ' ὄνομα τοῦ γραφέως ἐν αὐτῷ δὲν ἐσημειώθησαν Κρίνοντες ἐκ τῆς αὐτοῦ γραφῆς, ἡμεῖς παραπέμπομεν αὐτὸ πρὸς τὸν Β^{ον} αἰῶνα. Μετὰ τὴν Γεωγραφίαν τοῦ Πτολεμαίου, ἀνυπερθέτως καταχωρημένοι εἰσὶν ἐν τῷ χειρογράφῳ οἱ ἀκόλουθοι σύγχρονοι αὐτῷ χάρται, βεβαμμένοι μὲ διάφορα χρώματα.

1. Τὰ τρία μέρη τοῦ κόσμου.	14. Λυβία, Κουβία, Ἀβυσσινία μέχρι τῶν Σεληνιακῶν ὀρέων.
2. Βρετανία.	15. Μικρὰ Ἀσία.
3. Ἰσπανία.	16. Σαρματία Ἀσιατικὴ.
4. Γαλλία.	17. Κολχίς, Καύκασος, Παρακαν- νονία.
5. Ῥαιτία, Νοΐσηκὸν ³ , Παν- νονία.	18. Συρία. [κασία
6. Ἰταλία.	19. Μεσοποταμία.
7. Σαρδηνία, Σικελία.	20. Ἀραβία, Περσικὸς κόλπος. Σκυθία ἐντὸς τὸν Ἰμαϊκῶν ὀρέων.
8. Σαρματία Εὐρωπαϊκὴ.	21. Σηρικὴ, ἤγουν Κίνα.
9. Δακία.	22. Ἀραία ⁴ ἄνω τῶν Ἰνδιῶν.
10. Μακεδονία.	23. Ἰνδία.
11. Μαυριτανία Τηγγιτανικὴ.	24. Ἰνδία ἐκτὸς τοῦ Γάγγου.
12. Βόρειος Ἀφρική.	25. Ταπροβάνη νῆσος.
13. Μαρμαρική, Ἀφρικὴ καὶ ἡ Αἴγυπτος.	

Ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τούτων τῶν χαρτῶν ἐξήχθησαν δι' ἐμοῦ μόνον 8, οἱ παριστώσι τὴν Ῥωσσίαν, τὰ Παραδουνάβια μέρη, τὸ Ὄρος τοῦ Ἄθωνος μὲ τὴν αὐτοῦ περιφέρειαν, τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Σκυθίαν μετὰ τῆς Κίνας. Εἰς τὴν ἐρώτησιν, διατί νὰ μὴ σηκώσω ὅλους; ἀπαντῶμεν:

Κατὰ τὴν πρώτην ἔποψιν εἰς τοὺς λιθογραφημένους χάρτας ἕκαστος θέλει παρατηρήσει, ὅτι τὰ γράδα ἐπ' αὐτῶν εἰσι σεσημειωμένα λανθασμένως. Ὅπως τοὺς εὐρον ἐν τῷ κειμένῳ, οὕτω καὶ τοὺς ἐσχεδιάσα. Ὅποι καθά-

¹ Οἱ χάρται οὗτοι δὲν ὑπάρχουσιν εἰς τὸ χειρόγραφον, ἐξ οὗ ἀντεγράφησαν ταῦτα.

² Ἐμνημονεύσαμεν ἀνωτέρω τῆς πανομοιότηπου ἐκδόσεως τῶν χαρτῶν τούτων ὑπὸ τοῦ Langlois.

³ Ἴσως Μοισικὸν ἢ Μυσιακὸν.

⁴ Ἴσ. Ἀραία.

πτεται τὰς ὀνομασίας τῶν τόπων, οὗτοι εἰσι γεγραμμένοι ἀπαρλλάκτως πρὸς τὰ τοῦ κειμένου, ἀλλὰ μὲ ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τῆς ἑμῆς γραφῆδος, ἔξαιρέσει τόπων τινῶν διὰ τὰς ὀνομασίας ἐν τῷ στομίῳ τῆς Βόλγας, αἱ ἐλήφθησαν ἐκ τοῦ κειμένου διὰ τὴν ἔνδειξιν τῆς τῶν χαρτῶν γραφῆς. Οἱ τοῦ Βατοπαϊδίου χάρται εἰσὶν ἄγαν περιεργοί. Ἄνευ ἀμφιβολίας αὐτοὶ ἀντεγράφησαν ἐξ ἄλλων ὁμοίων χαρτῶν συγχρόνως μετὰ τῆς ἀντιγραφῆς ὅλου τοῦ χειρογράφου. Ἡ σύγκρισις αὐτῶν μετὰ τῶν τοῦ Πτολεμαίου θέλει πιστώσει, ἐὰν σύμφωνά εἰσι ταῦτα πρὸς ἐκεῖνα τὰ τοῦ Πτολεμαίου, ἢ οὐχί· ἀλλ' ἐν πάσῃ περιπτώσει ταῦτα εἰσὶν ἄξια προσοχῆς καὶ ἐρεῦνης.

Ἀρχιμανδρίτης ΠΟΡΦΥΡΙΟΣ ΟΥΣΠΕΝΣΚΗΪ

Ο ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ
ΤΩΝ ΕΠΙΣΗΜΩΝ ΑΘΩΝΙΚΩΝ ΕΓΓΡΑΦΩΝ
ΤΟΥ ΟΥΣΠΕΝΣΚΗ

ΚΩΔΙΞ ΙΩΑΣΑΦΑΙΩΝ (ΕΝ ΚΑΥΣΟΚΑΛΥΒΙΟΙΣ ΑΘΩ)
(ἀριθ. 55 διαστ. 0,250 × 0,175), 8^{ον} σ. 102.

Καταλογικὸς δείκτης ἐγγράφων, τῶν σωζομένων ἐν ταῖς Μοναῖς
τοῦ Ἁγίου Ὁρους Ἄθω

Συνταχθεὶς Ῥωσσοῖσι

ὑπὸ

Ἀρχιμανδρίτου ΠΟΡΦΥΡΙΟΥ ΟΥΣΠΕΝΣΚΟΥ

καὶ ἐκδοθεὶς ἐν Πειρουπόλει

ἐν τῷ αὐτοκρατορικῷ τυπογραφείῳ τῶν ἀκαδημαϊκῶν ἐκπαιδευόσεων

1847

Μεταφροθεὶς δὲ ἐκ τοῦ Ῥωσσοῦ¹

ὑπὸ

ΦΙΛΑΡΕΤΟΥ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΒΑΤΟΠΑΙΔΙΝΟΥ

Ἐν Βατοπαιδίῳ 1868».

---

¹ Σημ. Τὸ Ῥωσσοῖκὸν καὶ Ῥωσοῖα πανταχοῦ ἐγγράφῳ διὰ μικροῦ ρ. Οὐδεμιᾶς σημειώσεως ὑπαρχούσης ἐν τῷ χειρογράφῳ πᾶσαι αἱ ὑπὸ τὸ κείμενον τεθεῖσαι εἰσι τῆς χειρὸς τοῦ ἐκδότου.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΕΓΓΡΑΦΩΝ
ΦΥΛΑΤΤΟΜΕΝΩΝ ΕΝ ΤΟΙΣ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΙΣ, ΣΚΗΤΑΙΣ
ΚΑΙ ΚΕΛΛΙΟΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ ΑΘΩ.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ.

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 1ος.

Τυπικά τῶν Μοναστηρίων καὶ Σκήτεων τοῦ Ἁγίου Ὁρους Ἀθω.¹

- 1) 972. *Τυπικὸν κεχαραγμένον ὑπὸ τῶν ἁγιορειτῶν καὶ ἐπικυρωθὲν ὑπὸ τοῦ Βασιλέως Ἰωάννου τοῦ Τσιμισχῆ.*
«Χρῆναι τοιγαροῦν ὑπειλήφμεν, ὡς εἶγε ἄρα τί (6480, Πρωτάτον).
συμβαίη δεόμενον ἐπιδιορθώσεως».
- 2) 1076. *Τυπικὸν, ἐπικυρωμένον ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Μο-* (6554, Πρωτάτον).
νομάχου.
«Αὐτοκρατορικῆς τῆ ὄντι καὶ θείας καὶ βασιλικω-
τάτης φρενός». *Σεπτεμβρίου ἰνδικτ. 4).*
- 3) 1313. *Ῥορισμὸς τῶν ὑποχρεώσεων τοῦ Πρωτόν τοῦ Ἁγίου* (6821, Ἰβήρων)
Ἁγίου Ὁρους ὑπὸ τοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Πατρι-
άρχου ἐκτιθέμενος ἐν τῷ Χρυσοβούλλῳ Ἀνδρονίκου
Ἀγγέλου τοῦ Κομνηνοῦ².
«Πάση μὲν νοητῇ κίσει καὶ αἰσθητῇ».
- α. 19 4) 1394. *Τυπικὸν ὑποχρεώσεων τῶν τοῦ Ἀθω Μοναστηρίων*
πρὸς τὸν Πρωτόν τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ἐγκεχαραγμέ-
νον ὑπὸ τῆς ἐν Ἀθῶ Συνόδου, ὑπὸ τὴν προεδρείαν
τοῦ τῆς Θεσσαλονίκης Μητροπολίτου Γαβριήλ, καὶ
ἐπικυρωθὲν ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Ἀντωνίου.
«Τιμιώτατοι πατέρες οἱ τὴν ἀγγελικὴν πολιτείαν (6902, Πρωτάτον)
διάγοντες». *Μαῖον ἰνδικτ. 2).*
- 5) 1406. *Τυπικὸν δοθὲν τοῖς ἁγιορείταις ὑπὸ Μανουὺλ τοῦ* (6914, Ἰβήρων
Παλαιολόγου. *Ἰουνίου ἰνδικτ. 14).*
«Καὶ ἱατροὶ δὲ ἄρα λοιμοῦ τοῖς σώμασιν ἐπισκή-
ψαντος».

¹ Τὰ χειρόγραφα εἰσι κατακεχωρισμένα ὧδε ἐν τάξει χρονολογικῇ ἀρχόμενα ἀπὸ τὰ ἀρχαιότερα· δηλοῖ δὲ ὁ μὲν δευτέρος πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἀριθμὸς τὴν ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως χρονολογίαν, ὁ δὲ πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς σελίδος τὸ σωτήριον ἔτος.

² Εἶναι Ἀνδρόνικος ὁ Παλαιολόγος ὁ Γέρον. Τὰ Τυπικά πάντα ὁμοῦ ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ P. H. Meyer τῷ 1894 (βλ. ἄνωτ.).

- σ. 20 6) 1573. *Τυπικὸν κεχαραγμένον ὑπὸ τῆς ἐν τῷ Ἄθῳ Συνόδου, ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ τῆς Ἀλεξανδρείας Πατριάρχου Σιλβέστρου, καὶ ἐπικυρωθὲν ὑπὸ τοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Πατριάρχου Ἱερεμίου.* (7083, Λαύρα Σεπεμ. ἰνδικτ. 3)
 «Ἐπειδὴ τῆς ἡμῶν μετριότητος τὴν πρὸς δύσιν».
- 7) 1783. *Τυπικὸν τὸ δοθὲν τοῖς ἀγιορείταις ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Γαβριήλ.* (1783, Ἰβήρων, Μετὰ Χριστόν)
 «Ἐχρῆν μὲν πάλαι τεθεῖσθαι καὶ ἐκκεκρίσθαι Ὅρους».
- 8) 1759. *Τυπικὸν τῆς Σκήτεως τοῦ ἁγίου Δημητρίου τῆς ἐν τοῖς ὄρειοις τοῦ Βατοπαιδίου.* (Σκήτη ἁγ. Δημητρίου, Ἰουλίου 15, 1759).
 «Ἡ ἐντὸς τῶν ὄρειων τοῦ Βατοπαιδίου».
- 9) 1839. *Τυπικὸν τῆς Σκήτεως τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ.* (1839 Σ.Π. Ἡλιοῦ, Ἀγούστου 26).
 «Πολλάκις καὶ ἰδιαιτέρως».
- 10) 1843. *Τυπικὸν τῆς Σκήτεως τῆς ἁγίας Ἀννης ἐπικυρωμένον ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Γερμανοῦ.* (Σ. ἁγ. Ἀννης 1843).
 (Ἐσημειώθη ἢ περιλήψις αὐτοῦ).

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 2ος.

Αἱ διαθῆκαι καὶ ὁδηγίαι τῶν τοῦ Ἄθῳ ἡγουμένων τοῖς αὐτῶν Μοναστηρίοις.

- 11) 971. *Ἡ Διατύπωσις τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου τοῦ Ἀθωνίτου.* (6477, Λαύρα).
 «Πατέρες καὶ ἀδελφοί... ἐπειδὴ ἐγὼ ὁ ταπεινός».
- 12) 971. *Τοῦ αὐτοῦ Τυπικόν, ἥτοι κανονικόν.* (6477, Λαύρα).
 «Οἱ τὸν μονότροπον τοῦ μονήρους βίου δρόμον».
- 13) 1152. *Λυίταξις Νεοφύτου, ἡγουμένου τῆς μονῆς τοῦ Δοχειαρίου.* (Ἐλλείπει τὸ τέλος) (6660, Δοχειαρίου).
 «Ὡνιὸν τι χρῆμα ὁ θάνατος καὶ μέγα τοῖς ἀνθρώποις πρὸς τὰ κρείττω».
- σ. 21 14) *Διατύπωσις καὶ ὑπόδειξις τοῦ βίου... παραδοθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἁμαρτωλοῦ καὶ ταπεινοῦ Σάββα μοναχοῦ.* (Χιλανδαρίου, τοῦ 13 αἰῶνος).
 (Ἐῖς τὴν ἀντιγραφὴν τούτου τοῦ τυπικοῦ ἐφυλάχθη ὀρθογραφία τοῦ κειμένου Σερβιστί).
 «Ὡραῖα, ὡς τῷ Θεῷ εὐάρεστα καὶ πρὸς τὴν ὑμέτεραν οὐχ ἦττον κεκτημένα ὠφέλειαν, ᾧ ἐν Κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ, ἀδελφοί μου ἀγαπητοὶ καὶ

- τέκνα πνευματικά». (Μετάφρασις ἐκ τοῦ Σερβικοῦ).
- 15) 12... Τοῦ αὐτοῦ τυπικόν, σφζόμενον εἰς τὸ ἐν ταῖς Καρυαῖς ὀνομαζόμενον *κελλίον τυπικαρεῖον*. (τοῦ 13 αἰῶνος *Κελλίον τυπικαρεῖον*).
- 16) 1363. *Διαθήκη τοῦ τῆς Λαύρας ἡγουμένου Ἰακώβου Πρηκάρη*, (ἐσημειώθη ἢ περιλήψις). (1363, Λάουρα).
- 17) *Διαθήκη*, τοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως *Πατριάρχου Ἱερεμίου*, διὰ τὸ οἰκοδομηθῆν παρ' αὐτοῦ *Μ. Σταυρονικήτα*. (νεώτερον τοῦ 7054. *Σταυρονικήτα*).
- «Καὶ τὸ τοῖς ἄλλοις μὲν πᾶσιν ἁγίοις».
- 18) 1608. *Διαθήκη Ἱερομονάχου καὶ πνευματικοῦ Μακαρίου* διὰ τὸ ἑαυτοῦ *κελλίον*, τὸ εὗρισκόμενον ἐν τοῖς ὄριοις τῆς Λαύρας (ἐσημειώθη ἢ περιλήψις). *Σημείωσις. Τὰ ἀρχαιότερα, καλλιώτερα ἀντίγραφα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς διατυπώσεως τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἐν μεμβράναις δύναται τις νὰ ἴδῃ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Πρωτάτου καὶ ἐν Μοναστηρίοις Λάουρα, Βατοπεδίου, Δοχειαρίου, (πρόσθετες καὶ λοιπαῖς).*

σ. 22

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 3ος.

*Πιττάκια Βασιλέων τῶν Ἑλλήνων*¹.

- 19) 997. *Πιττάκιον Βασιλείου*, τοῦ βασιλεύσαντος μετὰ τὸν Ἰωάννην Τσιμισχῆν δοθὲν *Νικολάῳ πρωτοπαθαρίῳ* κριτῇ τῆς Θεσσαλονίκης κατὰ τὴν ἀναφορὰν Ἰωάννου Ἰβήρου τοῦ θεμελιωτοῦ τῆς Μ. τῶν Ἰβήρων διὰ τὴν γῆν τῆς μονῆς τοῦ Πολυγύρου. (6505, *Μοναστ. Ἰβήρων Ἰνδικτ. 10*).
- «Ὁ εὐλαβέστατος μοναχὸς Ἰωάννης ὁ Ἰβηρ».
- 20) *Πιττάκιον Ἀλεξίου Κομνηνοῦ* πρὸς τὸν *Πατριάρχην Νικόλαον* περὶ τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἐκ τῆς ἐξουσίας τοῦ *Πατριάρχου*. (Ἰβήρων).
- «Πάτερ Ἁγίε καὶ Οἰκουμενικῆ Πατριάρχα οἶδας, ὅτι ἐντολὴν ἔδωκεν ὁ Θεός».

¹ Πιττάκια ὀνομάζοντο κυρίως τὰ εἰς διάφορα σέκρετα ἢ ὑπουργεῖα πρὸς τε τὸν πατριάρχην καὶ τὰς ἄλλας ἀνωτέρας τοῦ Κράτους ἀρχὰς ἀποστελλόμενα διατάγματα, καὶ διαφέρουσι τῶν χουσοβούλλων καὶ σιγιλλίων καὶ κατὰ τοῦτο, ὅτι ἦσαν διὰ κηροβούλλου σεσημασμένα. Κατὰ τὸν *Ἐὐστάθιον* τὸ Ὀμηρικὸν «πιπτικός πίναξ» ἐρμηνεύοντα: «Πιττάκιον δὲ ἰδιωτικότερον (φαρὲν) διὰ τὸν τρόπον καὶ αὐτὸ τῆς πύξεως. Ὡς γάρ ἡ δέλτος διὰ τὸ δελτατὸν σχῆμα, οὕτω πιττάκιον διὰ τὸ τετραγωνίζεσθαι πυσσόμενον, ὁμοίως πως τῷ τῆς χυτῆς πίττης σχηματισμῷ» (Παρεκβ. εἰς Ἰλιάδος Ζ' σ. 633, 40).

- 21) Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῆς ἀπαλλαγῆς τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἐκ παντοίων δοσιμάτων καὶ ἐπιρροῆς τῆς τε πνευματικῆς καὶ πολιτικῆς ἀρχῆς.
«Θεσπίζομεν τοίνυν καὶ ἡμεῖς εἶναι τὸ Ἅγιον Ὄρος ἐλεύθερον».
- σ. 23 22) 1081. Τοῦ αὐτοῦ, πρὸς τὸν Πατριάρχην Νικόλαον περὶ (5589).
τῆς ποιμαντικῆς νοουθεσίας μοναχῶν τινων, καταταρατιόντων τὰ τοῦ Ἁθῶ Μοναστήρια.
«Σκοπὸς ἐτέθη τῇ Οἰκουμένῃ».
- 23) Τοῦ αὐτοῦ, πρὸς τὸν πρῶτον τοῦ Ἁγίου Ὄρους Πατριάρχη ἐν τούτῳ, ἵνα μὴ ἀπέρχωνται οἱ Ἁγιορειταὶ ἄνευ τῆς ἀδείας αὐτοῦ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν.
«Χωρὶς εἰδήσεώς σου».
- 24) Τοῦ αὐτοῦ, πρὸς πάντας τοὺς Ἁγιορείτας περὶ τῆς πνευματικῆς σημασίας τοῦ Ἁγίου Ὄρους.
«Πατέρες ἄγιοι . . . οἴδατε, ὅτι καθάπερ ἡ Κωνσταντινούπολις καὶ βασιλίσα τῶν πόλεων»¹.
- 25) 1116. Τοῦ αὐτοῦ διάλυσίς τῳ Πρωτῷ Γαβριὴλ νὰ προσκαλῆ εἰς τὸν Ἁθῶνα τοὺς πλησιεστέρους ἐπισκόπους διὰ χειροτονίαν Ἱερομονάχους καὶ Ἱεροδιακόνους. . . . . (6626).
«Ἀναγκαῖόν ἐστιν, ἵνα ἡ ἐλευθερία τοῦ Ὄρους».
- 26) Πιπτάκιον βασιλέως (ὄνομα λείπει) πρὸς τὸν τῆς Θεσσαλονίκης κριτὴν Ζιφιλῶν. (Φεβρ. Δοχειαρίου περὶ Ἰνδικτ. 12).
«Πρῶτην μὲν πρόσταξιν ἐδεξάμην».

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 4^{ος}.**Χρυσόβουλλα, Σιγίλλια καὶ Διατάξεις τῶν Βασιλέων, Δεσποτῶν καὶ Σεβαστοκρατόρων Ἑλλήνων.**

σ. 24

- 27) 885. Σιγίλλιον βασιλέως Βασιλείου τοῦ Μακεδόνο, ἐν (6393, Πρωτάτον).
τούτοις, ἵνα μηδεὶς ἐκ τῶν λαϊκῶν ἐν οὐδενὶ ἀνη-

¹ Ἡ γνησιότης τῶν Βασιλικῶν τούτων πιπτακίων ὡς καὶ τῶν κατωτ. Πατριαρχικῶν διαβάλλεται μετὰ τῆς ὄλης Δηγήσεως τῆς δημοσιευθείσης τελευταίον, τὸ τρίτον, ὑπὸ τοῦ Meyer (Die Haupturkunden κ.τ.λ. σ. 163-184). Παρασκευάζων κριτικὴν τῆς Δηγήσεως ἔκδοσιν, εἶδον τῷ 1927 καὶ τὰ πιπτάκια τὰ φυλαττόμενα ἐν τῷ σιδηροφράκτῳ κιβωτίῳ τοῦ Πρωτάτον· σφύζεται ἐν μόνον (τὸ ὑπ' ἀρ. 21) ἐν δυσὶν ἐπὶ περγαμνῆς ἀντιγράφοις περιέχουσιν ἐν συνεχείᾳ καὶ ἕτερον ἄσχετον πρὸς τὴν Διήγησιν ἔγγραφον, καὶ τὸ μὲν εἶναι τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, τὸ δὲ ἐκ τούτου ἀντίγραφον τοῦ ΙΕ'.

συχῇ τοὺς ἀναχωρητὰς τοῦ Ἁθω. (Ῥάραχει σημείωσις).

«Τοὺς τὸν ἐρημικὸν βίον ἐλομένους».

- 28) 911. *Σιγίλλιον βασιλέως Λέοντος τοῦ σοφοῦ περὶ τῆς ἀπαλλαγῆς τῶν τοῦ Ἁγίου Ὁρου ἀναχωρητῶν ἐκ τῶν στενοχωριῶν τοῦ Ἀθωνικοῦ μεγάλου Μοναστηρίου Ἰωάννου τοῦ Κολοβοῦ.* (6419, Πρωτότον).
«Πάσης παρενοχλήσεως».
- 29) 945. *Χρυσόβουλλον Ῥωμανοῦ καὶ Κωνσταντίνου, ἐπικυροῦν τὰ ἄνωθι εἰρημένα Σιγίλλια.* (6453, Πρωτότον *Αὐγ. 3 Ἰνδικτ. 7*).
«Τὸ ταῖς ἀγαθαῖς πράξεσιν ἐπακολουθεῖν».
- 30) 946. *Χρυσόβουλλον Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου, δοθὲν τῷ ἐν Θεσσαλονίκῃ Μοναστηρίῳ τοῦ ἁγίου Προδροῦμου.* (6454, Ἰβήρων).
- 31) 958. *Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν κτημάτων τῆς μονῆς τῶν Ἰβήρων, τῆς ἐπονομαζομένης Ἁθω.* (6466, Ἰβήρων).
- 32) 960. *Χρυσόβουλλον Ῥωμανοῦ, δοθὲν τῷ Ἀθωνικῷ Μοναστηρίῳ Ἰωάννου τοῦ Κολοβοῦ, διὰ 40 ἐγκατοίκους.* (6468, Ἰβήρων)
σ. 25 Σημείωσις. Ἐν τούτῳ τῷ χρυσοβούλλῳ μνημονεύεται ἤδη περὶ τῶν Σλάβων Βουλγάρων ὡς καὶ τῆς αὐτῶν ἀποκαταστάσεως ἐν τῷ Ἀθωνικῷ χωρίῳ Ἰερισσῷ.
- 33) Ἐπίσπασμα ἐκ τοῦ χρυσοβούλλου *Νικηφόρου τοῦ Φωκά, καταχωρηθὲν ἐν τῇ διαθήκῃ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου τοῦ Ἀθωνίτου — περὶ τῆς ἀρχῆς ἐν τῇ Λαύρᾳ.* *Λαύρα.*
«δεσπόξεσθαι μεθ' ἡμᾶς τὴν τοιαύτην Λαύραν». ¹
- 34) 970. *Χρυσόβουλλον Νικηφόρου τοῦ Φωκά περὶ τοῦ Τιμίου ξύλου καὶ περὶ τῆς κάρας Βασιλείου τοῦ Μεγάλου προσενηχθέντων τῇ Λαύρᾳ.* (6478, *Λαύρα. Μαῖον Ἰνδικτ. 9*).
«Εἰς τὸν περὶ τὰς τοῦ ἀμπελώνος ἀρχάς».
- 35) 980. *Χρυσόβουλλον Βασιλείου τοῦ Πορφυρογεννήτου περὶ τῆς ἐνώσεως πρὸς τὸ μοναστήριον τῶν Ἰβήρων μονῶν: τοῦ Λεοντίου ἐν Θεσσαλονίκῃ,* (6488, Ἰβήρων).

¹ Δυστυχῶς τὸ χρυσοβούλλον οὗτ' ἐν ἀντιγράφῳ ἐσώθη, καὶ εἶναι τὸ πρῶτον κειττικὸν τῆς Λαύρας.

- Ἰωάννου τοῦ Κολοβοῦ ἐν Ἱερισσῶ καὶ τοῦ Κλή-
μεντος ἐν τῷ ᾠθῶ.
- 36) 1041. Χρυσόβουλλον Μιχαὴλ τοῦ Παφλαγῶνος, δοθὲν (6549, Ἰβήρων).
τῇ μονῇ τοῦ ᾠθῶ, ἥτοι τῶν Ἰβήρων, περὶ δια-
φόρων κτημάτων τούτου τοῦ Μοναστηρίου.
- 37) 1046. Χρυσόβουλλον Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου (6554, Πρωιάτου).
ἐπικυροῦν τὸ δεύτερον τυπικὸν τοῦ Ἁγίου
ᾠρους (ἐν ἀρχῇ σειραὶ τινες ἐξέλειπον, εἶτα
ἀναγινώσκεται):
«εἰς τὸ αὐτὸ στασιάζοντες καὶ τὴν φίλην εἰρήνην».
- 38) 1052. Χρυσόβουλλον σιγίλιον ¹ Κωνσταντίνου τοῦ Μο- (6560, Λαύρα
α. 26 νομάχου, περὶ τοῦ προσδιορισμοῦ βασιλικοῦ ὑπαλ-
λήλου—πραιποσίτου ἐπὶ τοῦ κοιτῶνος καὶ ἐπὶ τοῦ
κανικλίου—ἐπιτρόπου τῆς Λαύρας.
«Καὶ εὐλαβεστάτων Μοναχῶν».
- 39) Χρυσόβουλλον Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου, (Λαύρα).
δοθὲν τῇ Λαύρᾳ, ἐν τούτῳ, ἵνα ὀνομάζηται τὸ
τοῦ ᾠθῶνος ᾠρος ᾠγιον. (Ἐγὼ οὐκ εἶδα
τοῦτο τὸ ἔγγραφο).
- 40) 1057. Χρυσόβουλλον Μιχαὴλ τοῦ Νεωτέρου περὶ χρη- (6565, Λαύρα.
ματικῆς βοήθειας τῇ Λαύρᾳ.
Ἰανουαριον
Ἰνδικτ. 10).
«Οἱ τὸν ψυχικὸν σταδιοδρομοῦντες ἀγῶνα».
- 41) 1060. Χρυσόβουλλον τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου τοῦ (6568, Λαύρα
Δούκα ὑποχρεώσεων τῶν τε ἐγγείων καὶ πολιτικῶν.
Ἰουλίου).
«Καλὸν μὲν καὶ τὸ τὴν ῥίζαν φυτεῦσαι τοῦ
ἀγαθοῦ».
- 42) 1071. Σιγίλιον Ῥωμανοῦ τοῦ Διογένους δοθὲν τῷ μο- (6579, Καρα-
ναστηρίῳ τοῦ Καρακάλλου. (ἐγὼ οὐκ εἶδον αὐτό).
κάλλου).
- 43) 1076. Χρυσόβουλλον Νικηφόρου τοῦ Βοτανιάτου περὶ (6586, Ἰβήρων
τῶν κτημάτων τῆς μονῆς τῶν Ἰβήρων (τὴν πρῶ-
την σειρὰν οὐ δυνατὸν ἀναγνώσαι).
Ἰουλίου Ἰνδικτ. 2).
«φροντιστήριον ἱερὸν κατὰ τὸ μέγα ᾠρος».
- 44) 1081. Χρυσόβουλλος γραφὴ Νικηφόρου τοῦ Βοτανιάτου. (6589, Λαύρα
Ἐν τούτῳ τῷ ἔγγράφῳ διαλύεται ἡ φιλονεικία τῆς
Ἰνδικτ. 4).
Λαύρας μετὰ Θεοδώρου τοῦ Αἰγμαλώτου περὶ

¹ Οὕτω καὶ κατωτέρω λαμβανομένου ἐπιθετικῶς τῆς λ. χρυσόβουλλον. Πρβλ. Acta et Diplom. II σ. 21: Χρυσόβουλλον σιγίλιον Νικηφόρου τοῦ Βοτανιάτου.

- τινων ἐπιμάχων τόπων πρὸς ὄφελος τῆς πρώτης.
 «... τὴν ἐν Θεσσαλονίκη Δουκικὴν διείπεν ἀρχήν».
- σ. 27
- 45) 1087. Χρυσόβουλλον Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, δοθὲν μα- (6595, Λαύρα
 γίστρω Λέοντι τῷ Κεφαλίνῳ διὰ τὰ κτήματα Ἰνδικτ. 7).
 Μεσολίμνου ἐγγὺς τῆς Θεσσαλονίκης.
 «Ἐφθασεν ἡ βασιλεία μου».
- 46) 1090. Χρυσόβουλλος γραφὴ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ εἰς (6598, Λαύρα. Ἀν-
 τὰ κτήματα τῆς Λαύρας. γούστον Ἰνδικτ. 7).
 «Τῆς ὑπὲρ τῶν ἱερῶν φροντιστηρίων ἱεράς προ-
 μηθείας».
- 47) Χρυσόβουλλον Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ }
 48) Χρυσόβουλλον τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου } περὶ τοῦ (Λαύρα).
 Ὁρθοδόξου Λατινικοῦ μοναστηρίου ἐν Ἀθῶν,
 ὀνομαζομένου Ἀμαλφίνοῦ, οὗ τὰ ἐρεῖπια καὶ ἕως
 τοῦ νῦν φαίνονται¹. (Ἐγὼ οὐκ εἶδον ταῦτα τὰ
 ἔγγραφα).
- 49) 1259. Χρυσόβουλλον Μιχαὴλ Δούκα, Ἀγγέλου, Κομνη- (6767, Λαύρα.
 νοῦ Παλαιολόγου διὰ τὰ κτήματα τῆς Λαύρας. Ἰανουαρίου
 «Καὶ τοῖς ἄλλοις μὲν πᾶσι». Ἰνδικτ. 2).
- 50) 12... Τοῦ αὐτοῦ | διὰ τὰ κτήματα τοῦ μ. Ἐσφιγμένου (67... Ἅγιος
 51) 12... Τοῦ αὐτοῦ | » τοῦ ἁγίου Παύλου. Παῦλος).
 «Καλὴ μὲν καὶ στρατιωτικὴ φάλαγξ». (67... Ἐσφιγμένου).
- 52) 1276. Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν κτημάτων τοῦ Σηροποτάμου. (6784, Σηροποτάμ.
 Ἀρχὴ ἡμίσβυστος, ἐν ταῖς πρώταις δύο σειραῖς Ἰνδικτ. 4).
 φαίνονται 28 λέξεις· «καλλινίκων τεσσαράκοντα
 οὕτω πως ἐπικεκλημένη».
- σ. 28
- 53) 12... Τοῦ αὐτοῦ χρυσόβουλλον, δοθὲν Δημητρίῳ Μου- (67... Δοχειαρίου).
 ρίνῳ διὰ τὰ χωρία: Ἐρμηλίαν, Κράββατον, Ἀν-
 τιγόνην καὶ λοιπά, ἐγγὺς τῆς Θεσσαλονίκης.
 (Ἐσημειώθη ἡ περιλήψις).
- 54) 1280. Χρυσόβουλλον Ἀνδρονίκου περὶ τῶν κτημάτων (6791, Ἰβήρων.
 τῆς Μονῆς τῶν Ἰβήρων ἢ ἀρχὴ ἐχάθη. Ἰουνίου
 «Τὸ μετόχιον τὸ μελισσουργεῖον». Ἰνδικτ. 11).

¹ Ὁ πύργος μόνον σφύζεται εἰς 2 1/2 ὥρων ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς Λαύρας κατὰ τὴν ὁδὸν
 τὴν εἰς Καρεὰς ἄγουσαν. Πρὸ ἐτῶν ἐσφύζετο καὶ ἐπιγραφὴ ἐπὶ τοῦ πύργου Λατινική, νῦν
 μόνον ἡ θέσις δεικνύται. Εἰς τὸ ἄνω γωνιαῖον ἄκρον ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου ἐγκεχάρακται
 ὁ Ῥωμαϊκὸς μονοκέφαλος αἰετός. Ἡ μονὴ διελύθη μετὰ τὸ ἐν ἔτει 1052 ἐπελθόν σχίσμα
 τῆς Δυτ. Ἐκκλησίας καὶ ἔκτοτε προσηρτήθη αὐτῇ μετὰ τῆς περιοχῆς τῆς Λαύρας.

- 55) 1284. *Τοῦ αὐτοῦ*, περὶ τῆς ἀφιερώσεως αὐτοῦ τῷ (6792, *Φιλοθέου*.
Μοναστηρίῳ *Φιλοθέου* τῆς δεξιᾶς Ἰωάννου τοῦ Ἰουλίου
Χρυσσοτόμου. Ἰνδικτ. 12).
«Παῖδες Ἑλλήνων ἀσεβεῖς».
- 56) 1287. *Τοῦ αὐτοῦ*, περὶ τῶν κτημάτων τοῦ *M. Φιλοθέου* (6795, *Φιλοθέου*.
ἐν τῇ νήσῳ *Θάσῳ*. Ἀπριλ. Ἰνδικτ. 15).
«Πᾶς μὲν ὅστις καὶ προσάγειν θελήσειε τοῦ Θεοῦ
καὶ Λόγον».
- 57) 1287. *Τοῦ αὐτοῦ* περὶ τῶν κτημάτων *M. ὑπεραγίας Θεο-* (6795, *Φιλοθέου*.
τόκου, τοῦ εὐρισκομένου περὶ τὰ *Στυλάρια*.¹ Ἀπριλ. Ἰνδικτ. 15).
(Ἐσημειώθη ἢ περιήλπισε).
- 58) 1289. *Τοῦ αὐτοῦ* περὶ τῶν κτημάτων *M. τοῦ Ζωγράφου* (6797, *Ζωγράφου*.
(Ἰνδικτ. 2).
(Ἰνδικτ. 2).
«Ἐπειδὴ καὶ νῦν οἱ ἐν τῇ κατὰ τὸ Ἅγιον Ὄρος».
- 59) 1298. *Τοῦ αὐτοῦ* περὶ τῶν κτημάτων τῆς *Λαύρας*. (6806, *Λαύρα*).
«Ἐπειδὴ μὲν τοὺς κόσμους τε καὶ ἐν τῷ κόσμῳ
χωρήσαντας».
- 60) 1302. *Τοῦ αὐτοῦ* περὶ τῶν κτημάτων τῆς μονῆς τοῦ (6810, *Βατοπαί-*
Βατοπαίδιον. διον ἢ 6800 Ἰου-
«Καὶ τοὺς μὲν τὰ πρῶτα βάρη πηξαμένους».
- 61) 1302. *Τοῦ αὐτοῦ* περὶ τῶν κτημάτων τῆς μονῆς τοῦ (6810, *Ξηροποτάμ*
Ξηροποτάμου. Ἀγούστου
«Τὰ ὅσα τῇ τοῦ κρείτονος».
- 62) 1310. *Χρυσόβουλλον Μιχαὴλ Κομνηνοῦ* τοῦ *Παλαιολό-* (6818, Ἰβήρων.
γουν περὶ τῶν κτημάτων τῆς μονῆς τῶν Ἰβήρων. Ἀγούστου
«Καὶ Βασιλεῖ δὲ ἄρα. κ.τ.λ.» Ἰνδικτ. 8).
- 63) 1311. *Χρυσόβουλλον Ἀνδρονίκου* περὶ τῶν κτημάτων (6820, Ῥωσοικόν.
τῆς *Μονῆς* τοῦ Ῥωσοικοῦ. Σεπτεμβρίου).
«Οἱ ἐν τῇ κατὰ τὸ Ἅγιον Ὄρος διακειμένη
σεβασμίᾳ τῶν Ῥώσων μονῆ».
- 64) 1322. *Τοῦ αὐτοῦ* περὶ τῶν κτημάτων τῆς *Μονῆς* τοῦ (6830, *Κουιλουμ*.
Ἀλυνπίου, ἐν τῷ Ἄθῳ (Κόπια). (Ἰνδικτ. 5)
(Ἰνδικτ. 5)
- 65) 1324. *Χρυσόβουλλον Ἀνδρονίκου* τοῦ *Παλαιολόγου*, (6832, *Βατοπαίδ*).
περὶ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς μονῆς τοῦ Προδρόμου
ἐν τῇ πόλει τῆς Βεῤῥόιας οἰκοδομηθείσης ὑπὸ

¹ Εἶναι τὰ ἐπὶ Θράκης *Στυλάρια* παρὰ τὴν νῦν Κομοτινὴν κείμενα, ἅπερ ἀπετέλου ἐπισκοπὴν. Πλησίον ὑπάρχει ἡ λίμνη τῆς Ἀπολλωνιάδος (βλ. Ἱστορίαν Ἀσκητισμοῦ τόμ. Α' σ. 99 (Θεσσαλονικῆ 1929)).

τοῦ Σεβαστοῦ Θεοδώρου Σαρανθηνοῦ, καὶ ἀσφαλισθείσης κτήμασιν, ἅτινα ὁ Ἀνδρόνικος ἐχαρίσατο τούτῳ τῷ Σεβαστῷ διὰ τὰς ἐκδουλεύσεις αὐτοῦ.

«Τὸ προφητικὸν ἐκεῖνο λόγιον».

- σ. 30
- 66) 1325. Χρυσόβουλλον Ἀνδρονίκου τοῦ Νεωτέρου, περὶ τοῦ κτήματος τῆς Μ. τοῦ Ζωγράφου ἐπὶ τοῦ Στρυμῶνος τοῦ ἐπιλεγομένου Πρέβιστα. (Ῥπάρχει σημείωσις). (6833, Ζωγράφου Ἰουλίου Ἰνδικτ. 8).
«Ἐπεὶ ὁ ἕψηλότατος βασιλεὺς τῶν Βουλγάρων».
- 67) 1325. Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν κτημάτων τῆς Μονῆς τοῦ Ζωγράφου. (Ῥπάρχει σημείωσις). (6834, Ζωγράφου Σεπτεμ. Ἰνδικτ. 9).
«Ὁ ἕψηλότατος βασιλεὺς τῶν Βουλγάρων Μιχαήλ ὁ Ἀσάνης».
- 68) 1326. Τοῦ αὐτοῦ διὰ τὰ κτήματα τῆς Μ. τοῦ Φιλοθέου. (6835, Φιλοθέου Ὀκτωβρίου Ἰνδικτ. 10).
«Ἐπειδὴ ὁ περιπόθητος ἀνεψιὸς τῆς βασιλείας μου».
- 69) 1328. Χρυσόβουλλον Ἀνδρονίκου, περὶ διαφόρων κτημάτων τῆς μονῆς τοῦ Ζωγράφου. (Ῥπάρχουσι σημειώσεις). (6836, Ζωγράφου Μαρτ. Ἰνδικτ. 11).
- 70) 1327. Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν κτημάτων τοῦ αὐτοῦ Μοναστηρίου. (6836, Ζωγράφου Σεπτεμβρίου Ἰνδικτ. 11).
«Ὁ βασιλεὺς τῶν Βουλγάρων Μιχαήλ ὁ Ἀσάνης».
- 71) 1329. Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν κτημάτων τῆς Λαύρας. (6837, Λαύρα. Ἰανουαρίου Ἰνδικτιῶνος 12).
(Ῥπάρχει σημείωσις).
«Οἱ τοὺς φθαρτοὺς καὶ οὐδενὸς ἀξίους».
- σ. 31
- 72) 1326. Τοῦ αὐτοῦ περὶ διαφόρων κτημάτων τῆς Μονῆς τοῦ Βατοπαίδου. (6837, Βατοπαίδ. Μαΐου Ἰνδικτ. 12).
«Εἶδ' ἄρα τῶν μὲν ἄλλων δὴ ξυμπάντων».
- 73) 13... Κόπια, ἀπὸ τοῦ χρυσοβούλλου τοῦ Ἀνδρονίκου διὰ τὴν μονὴν τοῦ Καρακάλλου (δυσανάγνωστος, ὅμως ἔπάρχει σημείωσις). (68.. Καρακάλλου).
- 74) 13... Χρυσόβουλλον Ἀνδρονίκου τοῦ νεωτέρου περὶ τῶν κτημάτων τῆς μονῆς τοῦ Ξενοφῶντος. (68.. Ξενοφῶντος).
«Παντὶ τῷ αἰτοῦντι διδόναι».
- 75) 1342. Χρυσόβουλλον Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου διὰ τὸ χωρίον Χάνδαξ. (6850, Ζωγράφου. Ἰανουαρ. Ἰνδ. 10).
«Ἐπειδὴ πρὸ ὀλίγου ἐξητήσατο».

- 76) 1342. *Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν κτημάτων τῆς μονῆς τοῦ Ζωγράφου.* (Ἐσημειώθη μόνον περιλήψις). (6850, Ζωγράφου. Ἰανουαρ. Ἰνδ. 10).
- 77) 1343. *Τοῦ αὐτοῦ διὰ τὰ κτήματα τῆς μονῆς τοῦ Δοχειαρίου.* (6851, Δοχειαρίου. Μαῖου Ἰνδικτ. 11).
«Ἐπεὶ οἱ μοναχοὶ τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει τοῦ Ἄθω».
- 78) 1342. *Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν κτημάτων τῆς Λαύρας (συντομώτερον δλίγον).* (6851, Λαύρα. Δεκεμβρίου Ἰνδικτ. 11).
«Πολλοὶ γέγονασι τῶν τοῦ Σωτήρος ἐντολῶν πληρωταί».
- 79) 1344. *Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου χρυσόβουλλον, διὰ τὸ τοῦ Βατοπαίδιου Μετόχιον Ἠροσφόριον.* (Ἐσημειώθη μόνον ἢ περιλήψις). (6852, Βατοπαίδ. Ἀγούστου Ἰνδικτ. 12).
«Ἐπεὶ οἱ Μοναχοὶ τῆς κατὰ τὸ Ἅγιον Ὄρος».
- 80) 1344. *Χρυσόβουλλον Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου, διὰ τὸ χωρίον Μαρμαρηνὸν κατὰ τὸν Στρυμόνα, ἀφιερωθὲν τῇ μονῇ τοῦ Ζωγράφου παρὰ τοῦ Γ. Στρασιμήρου Πιγκέρνους, τοῦ βασιλέως τῶν Βουλγάρων.* (6853, Ζωγράφου Ὀκτ. Ἰνδικτ. 13).
«Ἐπεὶ ὁ Πιγκέρνης τοῦ ὑψηλοτάτου βασιλέως τῶν Βουλγάρων».
- 81) 1344. *Τοῦ αὐτοῦ Χρυσόβουλλον, δι' οὗ αὐτὸς δωρεῖται τὸ χωρίον Ζίχχαν εἰς τὸν αὐτοῦ πιστὸν στρατοπεδάρχην Ἰωάννην Χοῦμνον· εἰς διαδοχικὴν κληρονομίαν.* (Ἐσημειώθη σύντομος περιλήψις). (6853, Φιλοθέου. Νοεμβρίου).
- 82) 1346. *Τοῦ αὐτοῦ διὰ τὰ κτήματα τῆς Λαύρας.* (6854, Λαύρα. Ἀγούστ. Ἰνδικτ. 14).
«Ἐπεὶ οἱ μοναχοὶ . . . .».
- 83) 1349. *Τοῦ αὐτοῦ χρυσόβουλλον, δι' οὗ χαρίζει αὐτὸς Δημητρίῳ Δεβλησινῶ χρηματικὸν κέρδος ἐκ τῶν ἐσοδημάτων τοῦ χωρίου τῆς Ἐρμηλίας.* (Ἐσημειώθη μόνον ἢ περιλήψις). (6858, Δοχειαρίου. Ὀκτωβρίου. Ἰνδικτ. 3).
«Ἐπεὶ ἐδώρησατο ἡ βασιλεία μου».
- 84) 1351. *Τοῦ αὐτοῦ διὰ τὴν γῆν Πατρικόνος ἐκ 2400 μοδίων, ἀφιερωθεῖσαν τῷ μεγάλῳ Ἄδνουμιάστῳ Κατσαρᾷ.* (Ἐσημειώθη μόνον ἢ περιλήψις). (6859, Δοχειαρίου Ἰανουαρ.).
- 85) 1351. *Χρυσόβουλλον Ἰωάννου Κατακουζηνοῦ.* (6859, Ἰβήρων Ἰουλ. Ἰνδικτ. 4).
- 86) 1351. *Τοῦ αὐτοῦ περὶ διαφόρων κτημάτων τῆς μονῆς τῶν Ἰβήρων.* (6859, Ἰβήρων).
«Ἐπεὶ οἱ ἐν τῇ κατὰ τὸ Ἅγιον Ὄρος τοῦ Ἄθω».

- 87) 1354. *Κόπια Χρυσοβούλλου Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου* (6862, Ῥωσσοκοῦ).
διὰ τὰ κτήματα τῆς μονῆς τοῦ Ῥωσσοκοῦ.
«Ἡ ἐκ Θεοῦ βασιλεία μου».
- 88) 1355. *Χρυσόβουλλον Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου* διὰ τὸ (6863, Φιλοθέου.
κτῆμα τῆς μονῆς τοῦ Φιλοθέου ἐν τῇ νήσῳ τῆς *Μαῖου Ἰνδικτ. 7).*
Λήμνου.
«Βασιλικῆς ἄρα καὶ σπουδῆς ἐπαινουμένης καὶ
καλῶς ἐχούσης σκέψεως».
- 89) 1355. *Τοῦ αὐτοῦ* διὰ τὰ κτήματα τῆς μονῆς τοῦ *Δοχεια-* (6864, *Δοχειαρίου*
ρίου. *Σεπτεμ. Ἰνδικτ. 9).*
«Οὐδὲν οὕτως ἴδιον πέφυκεν εἶναι».
- 90) 1356. *Κόπια, ἐκ τοῦ χρυσοβούλλου Ἰωάννου τοῦ Παλαιο-* (6864,
λόγου διὰ τὰ κτήματα τῆς μονῆς τοῦ *Καρακάλλου.*
Καρακάλλου).
- 91) 1357. *Κόπια ἐκ τοῦ χρυσοβούλλου τοῦ αὐτοῦ βασιλέως* (6865, *Παντοκράτ.*
περὶ τοῦ μοναστηρίου Ῥαβδούχου ἐν τῷ Ἄθῳ. *Ἀπριλ. Ἰνδικτ. 10).*
(Ἐσημειώθη περιλήψις).
- 92) 1357. *Χρυσόβουλλον Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου* διὰ (6865, Ἐσφιγμέν.
τὸ κτῆμα τοῦ Ἐσφιγμένου ἐν τῷ *Λογγῷ.*
«Ἐπεὶ οἱ ἑνασκούμενοι ἐν τῇ κατὰ τὸν Ἄθῳ».
Ἀγούστου
Ἰνδικτ. 10).
- 93) 1357. *Τοῦ αὐτοῦ* περὶ διαφόρων κτημάτων τῆς Μονῆς (6865, Ἰθέρων,
τῶν Ἰθέρων. (Ἐσημειώθη περιλήψις). *Ἀγούστ. Ἰνδ. 10).*
- 94) 1356. *Χρυσόβουλλον Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου* περὶ (6865, *Βατοπαιδ.*
διαφόρων κτημάτων τῆς Μονῆς τοῦ *Βατοπαι-*
δίου. (Υπάρχει σημείωσις). *Σεπτεμβρίου*
Ἰνδικτ. 10).
- 95) 1356. *Χρυσόβουλλος ὄρισμός* τοῦ αὐτοῦ, δι' οὗ παραχω- (6865, *Βατοπαιδ.*
ρεῖται τῷ *Βατοπαιδίῳ* δικαίωμα ἔχειν θαλασσοπό- *Σεπτεμβρίου).*
ρον πλοῖον χωρητικότητος ἕως 700-ων μοδίων. *Ἰνδικτ. 10).*
«Ἡ βασιλεία μου τὸν παρόντα χρυσόβουλλον
ὄρισμὸν αὐτῆς ἀπολύει».
- 96) 1364. *Σιγίλλιον Ἀλεξίου Κομνηνοῦ τοῦ Τραπεζουν-* (6873, *Λαύρα.*
τίου, δοθὲν τῷ τῆς Θεοτόκου Μοναστηρίου, τῷ *Δεκεμβ. Ἰνδικτ. 3).*
εὗρισκομένῳ ἐν τῷ Ὄρει *Μελᾶ.*
«Ἐν πάσιν, οἷς τὸ παρὸν ἡμῶν εὐσεβὲς ἐπιδεί-
κνυται Σιγίλλιον».
- 97) 1366. *Χρυσόβουλλον Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου,* δοθὲν (6874, *Διονυσίου.*
τῷ τοῦ *Προδρομοῦ Μοναστηρίου* τῷ ἐν Ἄθῳ, τῷ *Ἀγούστου*
ἐπονομαζομένῳ *Νέα πέτρα,* διὰ τὸ κτῆμα ἐν τῇ *Ἰνδικτ. 4).*
νήσῳ τῆς *Λήμνου.* (Ἐσημειώθη περιλήψις).

- 98) 1375. *Χρυσόβουλλον Ἀλεξίου Κομνηνοῦ τοῦ Τραπεζουντίου* διὰ τὴν ἀνέγερσιν τῆς μονῆς τοῦ *Διονυσίου*. (6883, *Διονυσίου*).
«Ἐν ὀνόματι τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ. κ.τ.λ.»
- 99) 1378. *Χρυσόβουλλον Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου* (6887, "Αγ. Παῦλος *Νοεμβρίου*).
δοθὲν τῷ *Ῥαδοσλάβῳ* καὶ τῆς τέκνης αὐτοῦ, Ἀβραδιά δύο χωρία πλησίον τῆς Θεσσαλονίκης, μίτι καὶ *Νεοχώρι*.
«Ἐπεὶ *Σαμπίας* ὁ *Ῥαδοσλάβος* ἀνέφερεν».
- α. 35
100) 1394. *Χρυσόβουλλον Μιχαήλ τοῦ Παλαιολόγου* περὶ (6902, *Παντοκράτ. Ἰανουαρίου Ἰνδικτ. 2*).
διαφόρων κτημάτων τῆς Μ. τοῦ *Παντοκράτορος*. (Ἐπάρχει σημείωσις).
«Οἱ ἐν τῇ κατὰ τὸ Ἅγιον Ὅρος».
- 101) 1396. *Τοῦ αὐτοῦ*, διὰ τὸ κτῆμα τοῦ αὐτοῦ *Μοναστηρίου* εἰς τὴν νῆσον *Λήμνον*. (6904, *Παντοκράτ. Ἰανουαρ. Ἰνδ. 4*).
«Ἐπειδὴ οἱ *μοναχοί*».
- 102) 1404. *Χρυσόβουλλον* τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ *Ἰωάννου* τοῦ (6912, *Λαύρα. Ἀγούστου Ἰνδικτ. 12*).
Παλαιολόγου περὶ ἀπαλλαγῆς τῆς *Λαύρας* ἐκ τῆς εἰσφορᾶς δεκάτων ἐκ τινων κτημάτων, κατὰ *συνέπειαν ἐπισκέψεως* τούτου τοῦ *Μοναστηρίου* ὑπὸ τῆς *συζύγου* αὐτοῦ.
«Εἰ μὲν ἀπ' ἀρχῆς ἐτήρει τοῦ υἱοῦ τὴν ἐντολήν ὁ ἄνθρωπος».
- 103) 1405. *Χρυσόβουλλον Ἰωάννου* τοῦ *Παλαιολόγου* διὰ (6913, "Αγιος *Παῦλος. Ἰουνίου Ἰνδ. 1*).
τὰ χωρία *Ἀβραμίτι* καὶ *Νεοχώρι*, ἀφιερωθέντα ὑπὸ τοῦ *Ῥαδοσλάβου* εἰς τὴν *Μονὴν* τοῦ *ἀγίου Παύλου*. (Ἐπάρχει σημείωσις).
- 104) 1407. *Τοῦ αὐτοῦ* διὰ τὸ κτῆμα τοῦ *ἀγίου Παύλου* (6915, "Αγιος *Παῦλος. Ἰουνίου Ἰνδ. 1*).
Παλιοχωρι, ἐν τῇ *Κασσάνδρᾳ*.
«Ἐπεὶ πρὸ καιροῦ τινος ἐδωρήσατο ἡ βασιλεία μου».
- 105) 1407. *Χρυσόβουλλον Ἰωάννου* τοῦ *Παλαιολόγου*, ἐν (6915, "Αγιος *Παῦλος, Λαύρα, Ἐηροποτ. Βατοπαιδίου*).
*μοναχοῖς Ἰωάσαφ*¹, δοθὲν τοῖς *Μοναστηρίοις Παντοκράτορος* ἐν *Κωνσταντινουπόλει*, τῆς *Λαύρας, Βατοπαιδίου, Ἐηροποτάμου* καὶ τοῦ *ἀγίου*

¹ Οὗχ ὁ *Παλαιολόγος* γενόμενος μοναχὸς ἐπωνομάσθη *Ἰωάσαφ*, ἀλλ' ὁ *Κατακουζηνὸς* (βλ. *Ἱστορίαν Ἀσκητισμοῦ* Α' σ. 94 καὶ 121 ε') ὡς καὶ ὁ *Ἰωάννης Οὐγκλεῖος* τῆς *Σερβίας* (βλ. *Νεροῦτσον*: Ὁ βασιλεὺς μοναχὸς Ἰωάσαφ, ἐν *Νέᾳ Ἡμέρᾳ Τεργέστης* 19/25 Ἰουλίου 1891 ἀρ. 87).

σ. 36

Παύλου ἐν τῷ ᾽Αθῷ. (ἐν καὶ τὸ αὐτὸ ἐν 5. Πρωτοτύποις), ἐπὶ δικαίωματι νὰ λαμβάνωσι τὰ δέκατα ἐκ τῶν βασιλικῶν κτημάτων ἐν τῇ Κασσάνδρᾳ. (Σύντομος περίληψις).

«Ὁ τῆς μεγάλης πόλεως ἄρχων, ὅλος ἀγαθὸς ὢν, ἀρχὴν ἐδημιούργησεν ἄνθρωπον ὡς ἀθάνατον».

106) 1407. *Πρόσταγμα Δεσπότου ᾽Ανδρονίκου*, διὰ τὴν γῆν τοῦ ᾽Ρωσικοῦ Μοναστηρίου ἐν τῇ νήσῳ τῆς Λήμνου. (6915, ᾽Ρωσικόν).

«Οἱ κύριοι τῆς βασιλείας μου».

107) 1408. *Χρυσόβουλλον Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου*, διὰ τὰ μετόχια τῆς Μονῆς τοῦ Διονυσίου. (6916, Διονυσίου Ἀγιοῦσις Ἰνδικτ. 1).

«Ἐπεὶ οἱ εἰς τὸ μονύδριον τοῦ κυρ. Διονυσίου».

108) 1409. *Βασιλικὸν πρόσταγμα* διὰ τὸ κτῆμα τοῦ ἁγίου Παύλου ἐν Κασσάνδρᾳ. (6917, ἁγ. Παῦλος).

«Οἱ ἐνασκούμενοι τῇ κατὰ τὸ ᾽Αγιον ᾽Ὄρος».

109) 1414. *Χρυσόβουλλον Μανουὴλ τοῦ Παλαιολόγου*, διὰ τὸ κτῆμα τῆς Μονῆς Βατοπαιδίου Χαουηλῆ (sic) τῇ νήσῳ τῆς Λήμνου. (6922, Βατοπαιδ. Ἀγούσιος Ἰνδικτ. 7).

«Ὁ τιμιώτατος ἐν μοναχοῖς κὺρ ᾽Αθανάσιος».

110) 1414. *Πρόσταγμα* διὰ τὸ κτῆμα τῆς Μονῆς τοῦ Δοχειαρίου ᾽Αμαριανά. (6923, Δοχειαρίου Δεκέμβ. Ἰνδικτ. 8).

«Οἱ ἐνασκούμενοι τῇ σεβασμίᾳ Μονῇ τοῦ Δοχειαρίου».

σ. 37

111) 1419. *Πρόσταγμα Δεσπότου Ἰωάννου* διὰ τὰ κτήματα τοῦ ᾽Αγίου Παύλου, ᾽Αθραμίτι καὶ Νεοχώρι. (6928, ᾽Αγιος Παῦλος. Σεπτεμβρίου).

(Ἐσημειώθη περίληψις).

112) 1436. *Χρυσόβουλλον Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου* διὰ τὰ κτήματα τῆς Μονῆς τοῦ ᾽Αγίου Παύλου, ἐν τῇ νήσῳ τῆς Λήμνου (Συντετημένον). (6945, ᾽Αγιος Παῦλος. Σεπτεμβ. Ἰνδικτ. 15).

«Αἱ κατὰ τὸ ᾽Αγιον ᾽Ὄρος τοῦ ᾽Αθῷ σεβάσμιαι Μοναί».

113) 1456. *Χρυσόβουλλον Ἀλφόνσου, βασιλέως ᾽Αραγονίας, Σικελίας, Βαλεντίας, Ἱερουσαλήμ. Οὐγγαρίας* κ.τ.λ. δοθὲν τῇ Μονῇ τοῦ Βατοπαιδίου καὶ παντὶ τῷ ᾽Αγίῳ ᾽Ὄρει. (Διὰ τοὺς πειρατάς). Λατινιστί: «Alfonsus Dei Rex Arragoniae, Siciliae et ctr». (Βατοπαιδίου).

- 114) 1462. *Πρόσταγμα Δημητρίου Δεσπότη τοῦ Παλαιολόγου* περὶ τῆς καταργήσεως τοῦ καπελίου ἐν τῷ τῆς *Ἀθήμων* μετοχίῳ τοῦ Ἁγίου Παύλου. «Ἐπειδὴ οἱ ἐν τῇ σεβασμῖα Μονῇ τοῦ Ἁγίου Παύλου».
- (6970, Ἁγιος Παῦλος. Ἰουλίον Ἰνδικτ. 10).
- 115) *Χρυσόβουλλον σιγίλλιον* (ὄνομα λείπει) . . . . . (Ἁποιλίου, Λαύρα. Ἰνδικτ. 15).
- ἐπικυροῦν πνευματικὴν διαθήκην μοναχοῦ τινος Ἀθασίου, ἐν ἧ αὐτὸς ἀφιερῶ τῇ τοῦ Ἁθω Λαύρα, τὸ ἑαυτοῦ Μοναστήριον ἐν τῇ Καλαμαρία, πλησίον τῆς Θεσσαλονίκης.
«Ἐἶδὲ στρατιώτης ὄπλοις περιφραζάμενος ἑαυτόν».
- 116) *Πρόσταγμα* (ὄνομα λείπει) διὰ τὴν γῆν τῆς Μονῆς. . . . τοῦ Ἐσφιγμένου, πέρειξ τῆς Περδίνης, ἐκ 2000 μωδίων. (Ἐσφιγμένου. Σεπτεμβρίου Ἰνδικτ. 12).
- «Ἐπειδὴ οἱ Μοναχοὶ τῆς κατὰ τὸ Ἁγιον Ὄρος τοῦ Ἁθω διακειμένης σεβασμ. Μονῆς».
- σ. 38
- 117) *Σιγίλλιον* σεβαστοκράτορος Νικηφόρου τοῦ Κομνηνοῦ διὰ τὰ κτήματα τῆς Μονῆς τοῦ Ξηροποτάμου τὰ εὐρισκόμενα ἐν τοῖς ὄρεισι τῆς Ἱερισσοῦ. (Ἐσημειώθη περίληψις). (Ξηροποτάμου).
- 118) 1775. *Μετὰφρασις τοῦ χάτ - σεριφίου*, ἐκδοθέντος ἐν ἔτει 1775 μηνὶ Δεκεμβρίῳ διὰ τὰ κτήματα τῆς Μονῆς τοῦ Ἐσφιγμένου, Ἀχιανοῦ καὶ Πατρῴκη. «Ἐνδοξότατε καὶ σοφώτατε». (Ἐσφιγμένου).
- 119) 1194. Ὁθ. Ἐτερον Βασιλικὸν πρόσταγμα ἀπολυθὲν κατὰ τὸ 1194 ἔτος περὶ τῶν ἰδίων κτημάτων. (1194, Ἐσφιγμένου. Τουρκιστί).
- 120) *Πρόσταγμα* (ὄνομα λείπει) διὰ τὸ κτήμα Φεβρουαρίου τὰ Ἀμαριανά, πωληθὲν τῇ Μονῇ τοῦ Δοχειαρίου ὑπὸ τοῦ μεγάλου Δομεστικοῦ Δημητρίου τοῦ Παλαιολόγου διὰ 600 ὑπέρυπρα. (Δοχειαρίου. Ἰνδικτ. 13).
- «Ἐπεὶ ἀννέχθη τῇ Βασιλείᾳ μου».

Πλασιόγραφα χρυσόβουλλα.

- 121) 924. Δύο ἀντίγραφα χρυσόβουλλα βασιλέως Ῥωμανοῦ τοῦ Γεροντιότερου περὶ τῆς ἀνακαινίσεως τῆς Μ. τοῦ Ξηροποτάμου καὶ περὶ τοῦ τιμίου Ξύλου¹. Ταῦτα τὰ ἀντίγραφα ἀντιλέγουσι τὸ ἐν τῷ ἄλλῳ.
- (6432, Ξηροποτάμ.).

¹ Τὸ περίφημον τοῦτο χρυσόβουλλον ἐξεδόθη θάκις (ζητεῖ ἐν βιβλιογρ. τοῦς ἀριθμ. 1778 (Βάρσκι), 1778 (Δαπόντες), 1780 (Χριστοφόρος), 1838 (Οἰκονόμος),

- 122) 1356. Χρυσόβουλλα Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου διὰ (6864,
τὸ Μον. τοῦ Καλλιγράφου ἐν τῷ Ἄθῳ. Δοχειαρίου).
- 123) 1407. Χρυσόβουλλα Μανουὴλ τοῦ Παλαιολόγου διὰ (6915,
τὸ Μοναστήριον Σκαμανδρητῶν ἐν τῷ Ἄθῳ¹. Κωνσταμονίτου).

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 5ος.

σ. 39

Πρακτικὰ καὶ Βακουφλαμέδες.

Α'. Διὰ τὰ κτήματα τῆς Μονῆς τῶν Ἰβήρων.

- 124) 1104. Πρακτικὸν Ἀνδρονίκου, ἄγαν παλαιὸν μήκους (6612, ἐνωρίτερον)
3 πῆχεις πλάτος 1 πῆχυν. (Ἐπάρχει σημειώσεις). Ἰβήρων. Ἀθῶου.
(Ἰνδ. 5 ἢ 15).
- 125) 1104. Κόπια πρακτικοῦ Ἰωάννου Σεβαστ. Κομνηνοῦ. (6612, *ibidem*
μήκους 10 πηχῶν, συγκριθὲν μετὰ τοῦ κειμέ- Ἰανουαρίου).
- 126) 1116. Δύο ἀντίγραφα πρακτικῶν κυροῦ Ἀλεξίου τοῦ (6626, *ibidem*).
Κομνηνοῦ.
- 127) Πρακτικὸν Ἰωάννου Βατάτση πρωτοβίβλου, (Ἔτος... Ἀπριλίου)
λίαν μακρῦ. (Ἐπάρχει σημειώσεις). Ἰνδ. 7. *ibid.*

1856 (Müller), 1857 (Lingenthal), 1865 (Migne), 1881 (Σακελλίων), 1926 (Εὐδόκιμος Ξηροποταμηνός, ὅστις ὑποστηρίζει λίαν τολμηρῶς τὴν γνησιότητα). Πρῶτος διέβαλεν αὐτὸ ὡς πλαστὸν Ἀμφιλόχιος ὁ Φιλοθεΐτης (βλ. Ἀνατ. Ἀστέρα Κ' σ. 309-11), εἶτα ὁ Θεοδώρατος, ὁ Φραερίτης, ὁ Γεδεών κλπ., περὶ οὐδενὸς ἐγγράφου ἐγένετο τοσοῦτος πάταγος, ἀλλ' ἀνωφελῆς τοῖς ἀγιορείταις.

¹ Αἱ μοναὶ Δοχειαρίου καὶ Κωνσταμονίτου ἀπ' αἰῶνων ἐρίζουσι περὶ τῆς περιοχῆς, ἐν ἣ ἔκειτο ἡ πάλαι τοῦ Καλλιγράφου μονή, τὸ σπουδαιότερον ἢ πρώτη τεκμήριον ἰδιοκτησίας παρουσιάξει τὸ ἀνωτέρω χρυσόβουλλον τοῦ *I. Παλαιολόγου*, καὶ ἐπὶ τῇ βάσει αὐτοῦ ὡς γνησίον ἐξηγέθη καὶ ἡ τελευταία ὑπὲρ αὐτῆς γνωμοδοτήσεις τῶν καθηγητῶν τοῦ πανεπιστημίου Παπούλια καὶ Τριανταφυλλοπούλου (1928). Ὁ γέρον Ἱερόθεος Δοχειαρίτης τῷ 1929 ἐκδούς ὅλα τὰ σχετικὰ τῆς ὑποθέσεως ταύτης (Τὸ μονύδριον τοῦ Καλλιγράφου) ἀπέδωκε πολλὴν τὴν πᾶσαν σπουδαιότητα εἰς τὸ χρυσόβουλλον, (σ. 50-52), οὐ καὶ ἀπλῆ ἀνάγνωσις πείθει ἕκαστον περὶ τῆς τολμηρᾶς κибδηλίας. Καὶ ἡ ἀνάγνωσις δὲ ἐν πολλοῖς χωλαίνει ἐνταῦθα, π. χ. ἀντὶ «χρυσόβουλλον λόγον» ἐξέδωκεν ὁ γέρον Ἱερόθεος «γόνγυσιν;» καὶ ἀντὶ τοῦ: λόγος, ἔχει «γόν;» καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Κάλιον ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ ἀρχιμ. Κτενᾶ τὸ χρυσόβουλλον τοῦτο ἐν τῷ Δ' τόμῳ τῆς Ἐπετηρίδος (Ἀθῆναι 1927) σ. 295-297. Ὁ κ. Κτενᾶς κατωτ. (σ. 298-300) δημοσιεύει ἕτερον χρυσόβουλλον τοῦ αὐτοῦ, ὄθεν ἀπέρρευσε, ὡς φαίνεται, καὶ τὸ ἀνωτέρω, (ἦτοι μετεβλήθησαν τὰ ὀνόματα μόνον π. χ. ἀντὶ Καλαμαρία ἐγράφη Καλλιγράφου κ.τ.τ.). Τὰ λεγόμενά μου ἐνταῦθα περὶ πλαστότητος στηρίζονται ἐπὶ τῆς γνώμης τοῦ Οὐσπένσκη καὶ τῶν ἀνωτέρω ἑσωτερικῶν ἐνδείξεων. Ἴνα καταδειχθῇ ἡ πλαστότης πλήρης, ἀπαιτεῖται αὐτοψία: διὸ ὡς πρὸς τοῦτο ἐπέχω ν' ἀποφινθῶ ὀριστικῶς καὶ ἐκπεφροσμένως.

- 128) Πρακτικὸν Σεβαστ. Τρύφωνος Κεδρονοῦ ὀφθαλμοτρόφου. (Ἐπίσχοπος). (Ἔτος... Ἀπριλ. Ἰνδικ. 14 *ibid.*).
- 129) Σημείωσις: Ἐπίσχοποι, ἔτι πρακτικὰ Λέοντος τοῦ Καλογνώμονος, Πρωτοσεβαστοῦ Περγαμηνοῦ.
- 130) Κόπια συγκριθεῖσα μετὰ τοῦ κειμένου ὑπὸ τοῦ τῆς Ἱερισσοῦ Ἐπισκόπου Βασιλείου.
- Β'. Διὰ τὰ κτήματα τῆς Μονῆς τοῦ Ἐσφιγμένου.*
- 131) Πρακτικὸν Κωνσταντίνου Σεβαστοῦ Περγαμηνοῦ. (Ἐπίσχοπος). (Ἐσφιγμένου).
- σ 40 132) Κόπια πρακτικῶν Γεωργίου Φαρισαίου, συγκριθεῖσα μετὰ τοῦ κειμένου ὑπὸ τοῦ τῆς Ἱερισσοῦ ἐπισκόπου Ἰακώβου. (Ἐπίσχοπος: ὑπάρχουσιν ἔτι σημειώσεις ἐκ 4 Πρακτικῶν).
- 133) 1582. Βακουφλαμές, μετάφρασις ἐκ τοῦ ὀθωμανικοῦ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν. (Ἐπίσχοπος). (1582, Ἰβήρων).
- Γ'. Διὰ τὰ κτήματα τῆς Μονῆς τοῦ Δοχειαρίου.*
- 134) Πρακτικὸν πρωτοβιβλίου. (Ἐπίσχοπος). (Ἀπριλ. Δοχειαρ. Ἰνδικ. 9.).
- 135) Πρακτικὸν Μανουὴλ Χαρερίου. (Ἐπίσχοπος). (Ἰουλιον Ἰνδ 7.).
- 136) 1409. Πρακτικὸν Παύλου καὶ Γεωργίου. (Σχεδὸν ὅλον ἀντεγράφη). (6917, Μαΐου Ἰνδικ. 9.).
- Δ'. Διὰ τὰ κτήματα τῆς Μονῆς τοῦ Ξενοφώντος.*
- 137) 1300. Πρακτικὸν Σεβαστοῦ... (Σχεδὸν ὅλον ἀντεγράφη). (6808, Ξενοφώντος Μαρτ. Ἰνδικ. 13.).
- 138) 13... Πρακτικὸν Φαρισαίου ἐποχῆς Ἀνδρονίκου τοῦ νεωτέρου. (Σχεδὸν ὅλον ἀντεγράφη). (68... *ibid.*).
- 139) Σημείωσις: Ἐπίσχοποι, ἔτι δύο Πρακτικά, τοῦ Σεβαστοῦ Δημητρίου καὶ Λέοντος τοῦ Καλογνώμονος. Σημειωμένα εἰσὶ σχεδὸν τὰ αὐτὰ κτήματα.
- Ε'. Διὰ τὰ κτήματα τῆς Μονῆς τοῦ Ζωγράφου.*
- σ 41 140) Πρακτικὸν Περγαμηνοῦ. (Σχεδὸν ὅλον ἀντεγράφη). (Μαΐου, Ζωγράφ. Ἰνδικ. 3.).
- 141) Πρακτικὸν Φαρισαίου. (Ἀντεγράφη ὅλον). (Δεκεμβ. *ibid.* Ἰνδικ. 1.).

- 142) 976. Ὅθ. *Βακουφλαμὲς* διὰ τὰ κτήματα τῆς μονῆς τοῦ *Γρηγορίου*. Μετάφρασις ἐκ τοῦ Τουρκικοῦ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν. (Ἄντεγράφη ὄλον). (976. *Γρηγορίου Τουρκισί*).
- 143) 976. Ὅθ. *Βακουφλαμὲς* διὰ τὰ κτήματα τῆς μονῆς τοῦ Ῥωσικοῦ. Μετάφρασις ἐκ τοῦ Ὄθωμανικοῦ εἰς τὴν Ῥωσικὴν διάλεκτον. (Ὅλον ἀντεγράφη). (976. Ῥωσικόν. *Τουρκισί*).

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 6^{ος}.

Ἑγγραφα Ὁροθεικά

- 144) 1069. Ὁροθεικὴ *πρᾶξις* Ἰωάννου τοῦ Ἀσηκρίτου, βασιλικοῦ νοταρίου περὶ τῶν συνόρων τόπου τοῦ ἁγίου *Δημητρίου Φουσκοῦλου ἐν Κασσάνδρᾳ*. «*Ἰωάννης Ἀσηκρίτης βασιλικὸς νοτάριος καὶ ἀναγραφεὺς Βολεροῦ Στρυμῶνος*». (6577, Ῥωσικόν).
- 145) 1071. Ὁροθεικὴ *πρᾶξις* περὶ τῶν συνόρων κτήματος μονῆς τῶν Ἰθέρων, *Μελισσεῶν*, ἐπικυρωμένη ὑπὸ τοῦ *Στεφάνου Μητροπολίτου Σερόδῶν*. (Ῥωσικὴ σημεῖωσις). (6579, Ἰθέρων. *Ἀγίουστον, Ἰνδικτ. 9*).
- 146) 1407. Ὁροθεικὴ *πρᾶξις* περὶ τῆς παραχωρήσεως γῆς ἐν τῇ νήσῳ τῆς *Ἀήμων* τῇ μονῇ τοῦ Ῥωσικοῦ ἀποπερατωθεῖσα καὶ προαχθεῖσα ὑπὸ τοῦ *Γεωργίου Ἰανούλη* καὶ *Ἀντωνίου* τοῦ *Καλοθέτου*. (Ἐσημειώθη περίληψις). (6915, Ἰουλίον Ἰνδικτ. 15).
- σ. 42
- 147) 1419. Ὁροθεικὴ *Πρᾶξις* διὰ τὴν γῆν τῆς Μονῆς τοῦ Ῥωσικοῦ ἐν *Κασσάνδρᾳ* ὑπογεγραμμένη ὑπὸ τοῦ *Στεφάνου* τοῦ *Ῥαδηνοῦ*. (Ῥωσικὴ σημεῖωσις). (6927, Ῥωσικόν. *Μαῖον Ἰνδι. 12*).
- 148) 1422. Ὁροθεικὴ *ὑπόθεσις* *Στεφάνου Δουκα Σαρανδηνοῦ* καὶ *Κωνσταντίνου* τοῦ *Παλαιολόγου* περὶ τῆς παραχωρήσεως τῆς ἐν *Κασσάνδρᾳ* τῇ Μονῇ τοῦ ἁγίου *Διονυσίου*. (Ῥωσικὴ σημεῖωσις). «Ἐπειδὴ κατὰ τὸ Ἅγιον Ὅρος». (6930, Διονυσίου).
- 149) 1539. Ὁροθεικὴ *ὑπόθεσις* περὶ τῆς διαχωρίσεως τῶν συνορευομένων χωραφίων τῶν Μοναστηρίων ἁγίου *Παύλου* καὶ *Ξενοφῶντος*, ὑπογεγραμμένη ὑπὸ τοῦ τῆς *Θεσσαλονίκης Ἀρχιεπισκόπου Θεωνᾶ*. (Ῥωσικὴ σημεῖωσις). (7047, Ἅγιος Παῦλος).

(Ἐλεῖται συνέχεια).

ΕΥΛΟΓΙΟΣ ΚΟΥΡΙΛΑΣ, ΛΑΥΡΙΩΤΗΣ